

22. заседание

Събота, 23 юлий 1927 година

(Открито отъ председателя А. Ц. Цанковъ, въ 16 ч. 25 м.)

Председателъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието сж отсъствуваха следните народни представители: Йорданъ Абаджиевъ, Никола Андреевъ, Драгомиръ Апостоловъ, Христо Баевъ, Милко Бечевъ, Димитъръ Богдановъ, Борисъ Бошковъ, Илия Бояджийски, Никола Бурмовъ, Никола Владовъ, Тодоръ Г. Влайковъ, Димитъръ Гайдаджиевъ, Хюсеинъ х. Галибовъ, Йорданъ Ганчевъ, Мехмедали Герай, Владимиръ Димитровъ, Димитъръ Дрънковъ, Трифонъ Ерменковъ, Борисъ Ецовъ, Димитъръ Ивановъ II, Василь Игнатовъ, Никола Кемидевъ, Иванъ Кирпиковъ, Величко Кознички, Иванъ Колевъ, Гето Кръстевъ, Кузманъ Куневъ, Теодоси Кънчевъ, Михайлъ Маджаровъ, Калоянъ Маноловъ, Христо Мариновъ, Петъръ Миновъ, Генко Митовъ, Янаки Молдовъ, Радко Начевъ, д-ръ Борисъ Николовъ, Петъръ Панайотовъ, Вичо Петевъ, Петко Петковъ, Иванъ Петровъ, Проданъ Поповъ, Първанъ Първановъ, Никола Пъдаревъ, Александъръ Радоловъ, Петко Разеукановъ, Григоръ Реджовъ, д-ръ Владимиръ Руменовъ, Никола Сапунджиевъ, Пандо Сидовъ, Боянъ Смиловъ, Петко Стайновъ, Христо Статевъ, Стефанъ Димитровъ, Стефанъ Стефановъ, Петъръ Стояновъ, Христо Стояновъ, Иванъ Харизановъ, Иванъ Христовъ, Тома Христовъ, Цвѣтко Цвѣтковъ, Григоръ Чешмеджиевъ, д-ръ Никола Чирпанлиевъ, Димитъръ Яневъ и Иванъ п. Янчевъ)

Г. г. народни представители! Въ изпълнение решението на Събранието, бюрото отправи следните телеграми до ромънското народно събрание и до ромънския сенатъ: (Чете)

„До председателя на ромънското народно събрание.

„Българското Народно събрание съ горестъ сподѣля голѣмата скръбъ на ромънския народъ по случай смъртъта на Негово Величество Кралъ Фердинандъ I. Моля Ваше Превъзходителство да приеме и стане тъкувателъ предъ ромънския парламентъ на съболезнованията на българското Народно събрание, както и на моитъ лични съболезнования, за тежката загуба, която Ромъния понася съ смъртъта на Краля“.

Въ отговоръ на тая депеша получихме следната: (Чете)

„До председателя на българското Народно събрание.

„Ромънското народно събрание Ви моли да приемете и да предадете на българското Народно събрание израза на неговата признателностъ за утешителните думи, които то му отправи по случай голѣмия трауръ, който сполетѣ нашия народъ“.

„Председателъ на ромънското народно събрание: Н. Н. Савеану“.

„До председателя на сената въ Ромъния:

„Затрогнато дълбоко отъ смъртъта на Негово Величество Кралъ Фердинандъ I, българското Народно събрание ме натовари да поднеса на Ваше Превъзходителство и на сената искрените съболезнования на българското народно представителство за загубата на Ромъния съ смъртъта на Краля“.

Въ отговоръ на тая депеша получихме следната: (Чете)

„До председателя на Народното събрание.

„Твърде трогнатъ отъ чувствата на живи симпатии, които ни изказвате по случай смъртъта на Негово Величество Кралъ Фердинандъ I, ние Ви молимъ да приемете лично и да предадете на Събранието израза на нашитъ искрени благодарности“.

„Председателъ на ромънския сенатъ: Константинъ Николаеско“.

Има да ви направя още следните съобщения:

Бюрото на Камарата е разрешило отпускъ на следните народни представители:

На г. Савчо Ивановъ — 3 дни;

На г. Боню Колевъ — 2 дни;

На г. Петъръ Гаговъ — 3 дни;

На г. Христо Баралиевъ — 5 дни;

На г. Желю Тончевъ — 3 дни;

На г. Христо Мариновъ — 3 дни;

На г. Григоръ Реджовъ — 1 день;

На г. Славчо Дръновски — 6 дни;

На г. Кузманъ Куневъ — 6 дни;

На г. Милко Бечевъ — 1 день;

На г. Цвѣтко Цвѣтковъ — 2 дни;

На г. Теодоси Кънчевъ — 2 дни;

На г. Петъръ Миновъ — 2 дни;

На г. Петко Петковъ — 5 дни;

На г. Йосифъ Марулевъ — 1 день;

На г. Христо Стояновъ — 2 дни;

На г. Георги Губидѣльниковъ — 4 дни;

На г. Вълчо Даскаловъ — 2 дни;

На г. д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ — 1 день;

На г. Трифонъ Ерменковъ — 2 дни;

На г. Александъръ Хитриловъ — 3 дни, и

На г. Радко Начевъ — 2 дни.

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за даване премии на държавните служители отъ строителния отдѣлъ при Главната дирекция на желѣзницитъ и пристанищата.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Д. Мангъровъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, безъ измѣнение)

Председателъ: Моля, които приематъ на трето четене законопроекта за даване премии на държавните служители отъ строителния отдѣлъ при Главната дирекция на желѣзницитъ и пристанищата, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 10)

Пристъпваме къмъ втора точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за измѣнение на таблицата, приложена къмъ закона за лова (чл. 8).

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Д. Мангъровъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, безъ измѣнение)

Председателъ: Моля, които приематъ на трето четене законопроекта за измѣнение на таблицата, приложена къмъ закона за лова (чл. 8), да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 11)

Пристъпваме къмъ третата точка отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за извършване водопровода Рила—София и закона за водоснабдяване на безводния Дели-Орманъ.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ П. Якимовъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за измѣнение и допълнение на закона за извършване водопровода Рила—София и закона за водоснабдяване на безводния Дели-Орманъ“.

Председателъ: Моля, които приематъ заглавието на законопроекта, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 17.

Докладчикъ П. Якимовъ (д. сг): (Чете § 1 — вж. прил. Т. I, № 17)

Председателъ Моля, които приематъ § 1, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ П. Якимовъ (д. сг): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 17)

Въ този параграфъ думата „вътрешенъ“ предъ „заемъ“ се зачерква и остава само думата „заемъ“, за да може заемътъ да бжде или вътрешенъ, или външенъ, въ зависимостъ отъ условията.

Председателъ Моля, които приематъ § 2, както се докладва, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ П. Якимовъ (д. сг): (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 17)

Председателъ Моля, които приематъ § 3, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ четвъртата точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за отпущане народна пенсия на семейството на починалия бившъ министъръ на общественитъ сгради, пжтищата и благоустройството Янко Стоянчовъ.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Н. Търкалановъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 20)

Председателъ Има думата народниятъ представителъ г. Георги Марковъ.

Г. Марковъ (з. в): Г. г. народни представители! На инициативата на правителството да се даде държавна пенсия на семейството на единъ покоенъ бившъ министъръ ние нѣма да се противопоставимъ. Напротивъ, ние одобряваме това, но заедно съ това дължимъ да заявимъ, че има семейства и на други покойни бивши министри, които сж също така въ мизерно положение. Азъ не искамъ да изброявамъ тукъ тѣхнитъ имена, но моля въ комисията да се иматъ предъ видъ и да се прибавятъ въ законопроекта и тѣ.

Председателъ Ще се иматъ предъ видъ, но това трѣбва да стане по надлежния редъ — като се внесе законопроекта.

Г. Марковъ (з. в): Въ комисията това не може ли да стане?

Председателъ Моля, които приематъ на първо четене законопроекта за отпущане народна пенсия на семейството на починалия бившъ министъръ на общественитъ сгради, пжтищата и благоустройството Янко Стоянчовъ, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Министъръ В. Молловъ Предлагамъ да му се даде спешностъ.

Председателъ Има предложение отъ г. министра на финанситъ, законопроекта да се разгледа по спешностъ и на второ четене. Моля, които приематъ това предложение, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретаръ Н. Търкалановъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“

за отпущане народна пенсия на семейството на починалия бившъ министъръ на общественитъ сгради, пжтищата и благоустройството Янко Стоянчовъ“.

Председателъ Моля, които приематъ заглавието на законопроекта, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Н. Търкалановъ (д. сг): (Чете чл. 1 — вж. прил. Т. I, № 20)

*) За текста на законопроекта, приетъ на второ четене, вж. прил. Т. I, № 20.

Председателъ Моля, които приематъ чл. 1, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Н. Търкалановъ (д. сг): (Чете чл. 2 — вж. прил. Т. I, № 20)

Председателъ Моля, които приематъ чл. 2, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ точка пета отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на чл. 13 „а“ отъ закона за общинския налогъ.

Моля г. секретаря да го прочете.

Замѣстникъ-секретаръ П. Якимовъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 19)

Председателъ Моля, които приематъ на първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на чл. 13 „а“ отъ закона за общинския налогъ, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Р. Маджаровъ (д. сг): Предлагамъ да му се даде спешностъ.

Председателъ Има предложение законопроекта да се разгледа по спешностъ и на второ четене. Моля, които приематъ това предложение, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Замѣстникъ-секретаръ П. Якимовъ (д. сг): (Чете)

ЗАКОНЪ*)

за измѣнение и допълнение на чл. 13 „а“ отъ закона за общинския налогъ“.

Председателъ Моля, които приематъ заглавието на законопроекта, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ П. Якимовъ (д. сг): (Чете членъ единственъ — вж. прил. Т. I, № 19)

Председателъ Моля, които приематъ членъ единственъ, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ точка шеста отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за бюджета на разнитъ фондове за 1926/1927 финансова година.

Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Бюджетарната комисия разгледа бюджета на разнитъ фондове за 1927/1928 финансова година въ редъ заседания и направи нѣкои сжществени измѣнения, които се напечатана и ви се раздадоха, и други нѣкои по-малки, които въ последствие ще бждатъ докладвани.

Бюджетарната комисия счете, че всички фондове грѣбва да фигуриратъ въ бюджета на фондоветъ и по силата на това тя помоли Министерството на правосъдието да представи бюджета на фондоветъ, които сж къмъ това министерство — фондъ за подобрене затворното дѣло и фондъ за постройка сгради за сждебни мѣста — за да може по този начинъ Народното събрание да контролира приходитъ и разходитъ и на тѣзи два фонда.

Комисията сжщо така се спрѣ върху бюджета на фонда „Обществени осигуровки“, като изиска да се направи единъ докладъ по отношение направенитъ разходи за миналитъ години, отъ влизането въ сила на закона, 1924 г. до днесъ, тъй като на нѣкои отъ членоветъ на комисията бѣше станало известно, какво разходитъ по този фондъ, особено по смѣтка „болестъ“, сж твърде значителни и застрашаватъ фонда да бжде изчерпанъ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Това не е вѣрно. Нѣма такова нѣщо.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Азъ докладвамъ, г. министре. Поради това, че Народното събрание въ 1924 г., при гласуването на закона за общественитъ осигу-

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 19.

ровки, въ чл. 43 възприе системата на неограничения и свободен избор на лѣкаря, по силата на това, работникът, не само когато се почувствува боленъ, има право да се яви предъ който иска лѣкаръ, но това право той има и когато пожелае да се консултира. Вследствие на тази широка свобода ето какви разходи сѣ направени въ три години по смѣтка „злополука“ и смѣтка „болестъ“. Презъ 1924 г. по смѣтка „злополука“ сѣ изразходвани 971.806 л., а по смѣтка „болестъ“ — 9.798.501 л., всичко 10.770.307 л. Въ тази сума влизатъ лѣкарскитѣ хонорари, медикаментитѣ, паричната помощъ, въобще всички разходи по медицинската служба. Обаче, презъ 1925 г. разходите сѣ нарастнали значително, както следва: по смѣтка „злополука“ сѣ изразходвани 3.085.687 л., а по смѣтка „болестъ“ — 25.622.532 л., всичко 28.708.219 л. Презъ 1926 г. разходите по смѣтка „злополука“ порастатъ на 6.015.955 л., а по смѣтка „болестъ“ на 32.819.800 л., всичко 38.835.755 л., като самото министерство — отдѣлението, което завежда тази служба — предвижда, че ще постѣпятъ презъ 1926 г. още смѣтки за изплащане най-малко за около 6½ милиона лева, или, както то пресмѣта, разходите ще възлѣзатъ на 43—45 милиона лева. Естествено е, че това положение на тия две смѣтки — „злополука“ и „болестъ“ — е създадо грижа на самото министерство да потърси изходъ отъ него. Макаръ че нѣма точни данни за заболялитѣ презъ 1926 г., знае се, че числото на тия, които сѣ търсили помощъ, е възлѣзло близо на 180.000. Като се има предъ видъ, обаче, и 1927 г., презъ която година болестъта инфлуенца взема епидемиченъ характеръ, тази цифра ще нарастне твърде много, а заедно съ това и разходите по смѣтка „болестъ“ презъ 1927 г. значително ще порастне.

Приходите за 1927/1928 г. сѣ: отъ смѣтка „болестъ“ 35.000.000 л. и 3.000.000 л. отъ смѣтка „злополука“ — всичко 38.000.000 л. И ако постѣпи евентуално държавната помощъ, която е всичко 16.000.000 л. по тѣзи две смѣтки ще се разчита на единъ приходъ отъ 54.000.000 л. Вие виждате, г-да, че тия смѣтки на фонда още въ самото начало на своето съществуване добиватъ максималнитѣ размѣри по отношение на своитѣ разходи, дори има опасностъ да бѣдатъ превисени приходитѣ. И очакванията, че отъ тѣзи две смѣтки, както и отъ другитѣ смѣтки на фонда, ще може да се резервиратъ значителни суми, които да образуватъ фондъ за евентуални по-големи разходи въ случай на епидемии или въ други нѣкои случаи, оставатъ напразни. Това, казвамъ, е създадо твърде голѣма грижа и на самото министерство. И г. министърътъ каза, че министерството е твърде много замислено по този въпросъ; то е влѣзло въ кореспонденция съ лѣкарското съсловие, което, тъй да се каже, е твърде много заинтересувано въ дадения случай, но и до сега не сѣ се разбрали, защото лѣкаритѣ твърде много държатъ на принципа за свободния изборъ на лѣкаря и не желаятъ никакви ограничения, включително и препорѣчителнитѣ мѣрки отъ Министерството на търговията за създаване на диспансери, на болници и пр., чрезъ които да се даде възможностъ за контролиране. Тогава се породи въпросътъ: може ли за въ бѣдеще тази система на неограничения свободенъ изборъ на лѣкаря да бѣде запазена въ тази ширина, както е днесъ, или трѣбва да се направятъ ония корекции, които сѣ необходими и безъ които — това животътъ на западъ е доказалъ — рискуватъ всѣкакви предвиждания по отношение създаването на тия фондове, и дали не е крайно време да се усвои гледището на г. министра на търговията и на други народни представители, които презъ 1924 г. поддържаха, че въ България условията не сѣ такива, че да можемъ да минемъ направо къмъ свободния изборъ на лѣкаря, че трѣбва да се направи първо опитъ въ това направление, че трѣбва да се поработи и тогава, когато се видятъ резултатитѣ да се приеме системата на свободния изборъ на лѣкаря.

Министерството не крие, че сѣ станали твърде много злоупотрѣбления, че се е търсила твърде много клиентела. Въпросътъ добива своята важностъ не само поради милионитѣ, които се изразходватъ, но и поради моралътъ, който се насажда, както у работника, така и у лѣкаря. Ще се съгласите, г. г. народни представители — макаръ никой да не мисли да ограничава правото на работника да получава най-широка медицинска помощъ — че не трѣбва да създадемъ условия, щото работникътъ да търси медицинска помощъ и тогава, когато нѣма нужда, както и да не създадемъ условия, щото да могатъ известни лѣкари да даватъ отпуски безъ всѣкаква нужда, или да предизвикватъ ненуждни визити, и по този начинъ моралътъ при използването на това право отъ работника и при упраж-

нението на професията отъ лѣкаря да не бѣде значително накърненъ.

Имайки предъ видъ всички тия съображения, комисията, въ съгласие съ г. министра на търговията, взема решение, щото още въ идущата сесия на Върховния съветъ на труда презъ тази есенъ да се внесе единъ законопроектъ за ревизия не само на постановлението на чл. 43 отъ закона за общественитѣ осигуровки, но сѣщо и на всички ония постановления отъ закона, по които службата е констатирана, че тѣхното приложение може да донесе пакостни резултати. Азъ не искамъ да навлизамъ въ този въпросъ, защото той въ своята ширина ще бѣде разискванъ тогава, когато народното представителство бѣде сезирано съ него, когато ще има конкретно предложение, по което ще можемъ да дебатирате. Азъ не искамъ да навлизамъ въ неговата същностъ, искамъ само да кажа, че този въпросъ, по причинитѣ, които изложихъ и по много други причини, които могатъ да се изложатъ, трѣбва да бѣде наново разгледанъ отъ Народното събрание, за да се получи онова решение, което да задоволява както лѣкуването на работника, така и да гарантира фонда, който е необходимъ за това лѣкуване.

Другиятъ фондъ, на който бюджетарната комисия се спрѣ, е фондътъ „Културни мѣропрятия“ при Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти. Тя разгледа, както неговитѣ приходи, така и неговитѣ разходи и специално разгледа разходите по § 11. Комисията счита, че направеното за засилване и модернизирание земледѣлието у насъ е значително и, че ако се върви по този пътъ, ще може да се добиятъ и по-големи резултати. Обаче срѣдствата, съ които разполага фондътъ, сѣ крайно недостатъчни за една широка програма. Поради това, наложи се да се ревизира, както приходната, така и расходната частъ на този фондъ. Вамъ се раздадохъ решенията на комисията по отношение на приходната частъ. Съгласно чл. 9 отъ закона за бюджета въ смѣтка „земледѣлие и отраслитѣ му“ се прехвърлятъ 15 милиона лева отъ смѣтка „опитно дѣло“ и 10 милиона лева отъ смѣтка „гори“. Независимо отъ това, въ чл. 10 отъ законопроекта за бюджета на фондоветѣ се предвижда едно измѣнение на чл. 141 буква „б“ отъ закона за горитѣ, като таксата върху продажната стойностъ на дървенитѣ и други продукти отъ 5% се увеличава на 10% и по този начинъ приходътъ по фонда „Културни мѣропрятия“ при Министерството на земледѣлието за 1927/1928 г. се увеличава само отъ тази такса съ 12 милиона лева.

С. Савовъ (д. сг): Само отъ държавнитѣ гори, или и отъ общинскитѣ?

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): И отъ общинскитѣ.

С. Савовъ (д. сг): Трѣбва да знаемъ тази работа.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Независимо отъ това сумата по расходния § 7 на фонда „Културни мѣропрятия“ се намалява отъ 6.200.000 л. на 200.000 л., значи, отукъ се прави една икономия отъ 6.000.000 л. Тоя § 7 се касае за уреждане на изложби и конкурси на добροкачествени полевѣдни, овощарски, лозарски, пчеларски, бубарски и животински произведения и т. н. Сумата по този параграфъ, която миналата година е била 200.000 л., тая година е увеличена на 6.200.000 л. Тѣзи изложби трѣбва да се организиратъ по време, когато тия плодове ще ги има. Но поради напредналото време, поради това, че бюджетътъ на фондоветѣ не можа своевременно да се гласува, а се внася едва сега, не ще може да се расходва предвидената сума 6.200.000 л., и затова се направи по този параграфъ една икономия, едно намаление отъ 6.000.000 л. Съ тая икономия и съ прехвърленитѣ суми, за които ви казахъ по-горе, разходътъ по § 11 се увеличава съ нови 43 милиона лева и вмѣсто 34 милиона, става точно 76.620.000. По фонда за трудовитѣ земледѣлски стопанства въ комисията станаха дълги разисквания.

Р. Маджаровъ (д. сг): За завода въ Южна-България?

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Впоследствие ще се докладва въ подробности.

Р. Маджаровъ (д. сг): Той влиза ли тукъ?

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Заличава се приходътъ и расходътъ за този заводъ. Това перо, чисто и просто, излиза отъ бюджета.

Станаха дълги разисквания по добитите резултати от приложението на закона за трудовите земеделски стопанства. От докладите, които се направиха, се видя, че отчужденията са привършени, обаче самото оземляване и досега не е привършено. Според чл. 89 от закона за трудовите земеделски стопанства, след извършването на отчужденията и оземляванията, Главната дирекция за трудовите земеделски стопанства се разформира, като службите за вътрешното заселване и закрепляване на земите минават към Министерството на земеделието и държавните имоти. Във комисията се постави въпросът: може ли, бива ли да съществува дирекцията и по-нататък само за едно оземляване, когато важната работа, отчуждаванията, е привършена. И въ съгласие с министъра на земеделието се дойде до решението, Дирекцията за трудовите земеделски стопанства към 1 януарий идущата година да приключи. Дотогава министърът на земеделието ще внесе законопроект, с който да се уреди ликвидацията на самата дирекция, а също така и оземляването, ако дотогава не бъде привършено, тъй като една от функциите на Дирекцията за трудовите земеделски стопанства е да извърши самото оземляване и да даде крепостни актове на лицата, които са оземлени. Във връзка с това се изказаха мнения, както по отношение на отчуждените частни земи, така и по отношение на меритът и пр. Обаче това са само мнения и изнесеното в печата за това какви корекции ще станат в закона е неточно. Законът за трудовите земеделски стопанства такъв, какъвто си е, ще следва да се прилага, освен, ако в есенната сесия на Камарата станат някои корекции. Но нито решение е взето, нито предложение във тоя смисъл е правено във комисията. При това положение, трябва да се счита, че дирекцията и впоследствие отделието, което ще ликвидира делата ѝ, ще прилага тоя закон.

Д. Гичев (з. в): Има заявление от министъра на земеделието, че ще се спре раздаването на частни земи.

Докладчикъ А. Пиронков (д. сг): От заявление до изпълнение . . .

Д. Гичев (з. в): Далъ е нареждане.

Докладчикъ А. Пиронков (д. сг): Дали е далъ нареждане, азъ не знамъ, въ всеки случай докато не се измъни законътъ, никакви промъни при приложението му не могат да ставатъ съ нареждания или по какъвто и да е другъ начинъ.

Г. г. народни представители! Азъ приключавамъ доклада си по решенията, които комисията взема при разглеждането на бюджетопроекта, но искамъ да се спра още на няколко въпроса, които са въ връзка съ този бюджетопроект.

При разглеждането на извънредния бюджет на държавата, повдигнаха се редъ въпроси, единъ от които беше въпросътъ за единството въ бюджета. Азъ мисля, че при бюджета на фондветъ съ по-голямо основание може да се повдигне този въпросъ. При нашата действителност и следъ обясненията, които даде г. министърътъ на финансите, да се мисли, че ние въ скоро време ще можемъ да включимъ всички приходи и разходи на държавата въ редовния бюджетъ, безъ да си служимъ съ извънредни бюджети и свръхсметни кредити, то значи да се измамваме, но колкото се касае до сливането на бюджета на фондветъ съ редовния бюджетъ на държавата, азъ мисля, че това днесъ за днесъ не може да бъде постигнато, но по-нататъкъ ще бъде постигнато. Комисията съ този въпросъ не можеше да се занимава, защото фондветъ съществуватъ по силата на специални закони. Различните фондове са предназначени за задоволяване на различни обществени нужди, за които не са предвидени кредити въ редовния бюджетъ на държавата, който е вече гласуванъ. И ако днесъ Камарата би пристъпила къмъ ликвидирването на бюджета на разните фондове, тя би се натъкнала на законни и фактически прѣчки. Въпросътъ, следователно, за прехвърлянето на бюджета на разните фондове къмъ редовния бюджетъ на държавата днесъ за днесъ не може да се разреши. Но не може да не се отбележи, че следъ войната особено създаването на фондове взема формата на епидемия. Това се обяснява съ обстоятелството, че следъ войната редовните приходи на държавата не можаха да задоволятъ нуждите на отдалените ресурси. Липсваше възможностъ да се набавятъ средства по другъ начинъ и тогава министерствата петършиха изходъ и го намѣриха въ създаването на фон-

дове, за да могатъ да задоволятъ известни неотложни, въ по-голямата си частъ дори и отъ извънреденъ характеръ разходи. Отначало се създадоха няколко фонда, обаче впоследствие това създаване се засили и ние виждаме бюджетътъ на разните фондове, който по-рано е билъ въ единъ много скромнъ размѣръ, да порастне близо на 2.400.000.000 л. Азъ мисля, че тая практика не е полезна отъ гледна точка на единството на бюджета и трябва да се направи всичко — когато това бъде възможно — щото тия фондове полека-лека да престанатъ да съществуватъ самостоятелно; да останатъ само най-необходимите, безъ които не може, а всички други да бъдатъ като приложения, анексы къмъ редовния бюджетъ. И тогава, при разглеждането на тоя бюджетъ едновременно съ всичките тия приложения, Народното събрание ще има голяма представа за всичко онова, което се събира, както и за всичко онова, което се разходва за държавни нужди. Защото ето, виждате, какъ преди няколко месеци ние гласувахме редовния бюджетъ, безъ да знаемъ размѣритъ на извънредния бюджетъ и безъ да имаме ясна представа въобще за всички разходи, които са нуждни на държавата.

Има, казвамъ, необходими фондове. Такива създаде и ХХI-то обикновено Народно събрание. Такъвъ е напр. фондътъ „Учителски заплати“. Тя беше една рана както за учителите, така и за бюджета, особено по отношение на бюджета. Сумитъ, който фигурираше, които се вписваха въ бюджета на държавата, се изразходваха за заплати, обаче сумитъ, който трябваше да покриватъ отъ общините срещу това, обикновено не покриваха. Така държавниятъ бюджетъ почна да се приключва съ дефицити отъ 100 милиона, отъ 200 милиона, а презъ последната година, преди създаването на този фондъ, тая рана въ бюджета беше нарасла твърде много — дефицитътъ стигна близо 400 милиона лева. Това спъваше правилното упражнение на бюджета, това съставляваше голяма грижа на финансовия министъръ и явно беше, че това положение повече не можеше да се търпи. Създаването на този фондъ „Учителски заплати“ е оправдано въ всѣко едно отношение. Обаче, съ неговото създаване, ние не трябва да считаме, че той трябва да остане на вѣчни времена. Както по отношение на този фондъ, така и по отношение на много други фондове, впоследствие, като се проучи въпросътъ, ще трябва да се намѣри единъ изходъ отъ това положение. Ще трябва да се види какво плащатъ общините за учителски заплати, и приходите, които произхождатъ най-вече отъ фонда „Общински налози“, да минатъ въ приходъ на държавата, а въ замѣна на туй на общините да се дадатъ други приходи, съ които да могатъ да покриватъ своите нужди и да не става това преплитане. Защото съществуването на фонда „Общински налози“ отдално имаше своето оправдание до онзи моментъ, докогато съществуваше въ закона положението, че разпределянето на получените суми става съ огледъ на размѣра на налозите, които се добиваха най-вече отъ голѣмите градове — тамъ, където се харчатъ повече отъ ония артикули, които подлежатъ на тия налози: спиртни питиета, кафе и други луксозни предмети. Но, съ измѣнението на закона въ смисълъ, че разпределянето на сумите за всички общини става по население, самите общини загубиха оня голямъ интересъ за съществуването на този фондъ за общински налози отдално. Тия налози и безъ туй фактически не покриватъ въ касата на общините. Тъ се водѣха само счетоводно. Общините ги вписватъ на приходъ, но голяма частъ отъ тия приходи тѣ не виждатъ, защото, съгласно създадения законъ за фондъ „Учителски заплати“, който се събира направо отъ държавата, 80% отъ общинските налози отиватъ направо въ този фондъ „Учителски заплати“ и за общините почти нищо не остава.

Та, казвамъ, това са два фонда, които са достигнали значителната сума близо $1\frac{1}{2}$ милиардъ лева. Тая сума минава счетоводно въ двата фонда — даже въ трети единъ — но тя е все една и съща. Тия фондове могатъ да бъдатъ безболезнено ликвидирани и да отидатъ на мѣстото си — въ държавния бюджетъ. Щомъ това е така, няма защо да съществуватъ тия фондове. Но, казвамъ, това е въ връзка съ решаването на другъ единъ въпросъ — когато министърътъ на вътрешните работи ще внесе новия законъ за общинските съвети, който ще бъде единъ за градските и селските общини, и когато ще могатъ да се намѣрятъ и посочатъ на общините достатъчно източници за задоволяване на техните нужди. Но това положение, да се води счетоводство на три мѣста за една и съща сума — въ държавния бюджетъ, въ бюджета на общините и въ бюджета

на фондовете — не ползува никого. Ние само създаваме много цифри и даваме илюзия, че имаме голъми бюджети, а въ същност голъми суми не постъпват.

Г. г. народни представители! Другъ единъ фондъ, който заслужава особено внимание, е пенсионниятъ фондъ. Презъ последните две години той твърде много разраства — той стига вече цифрата 520 милиона лева. Този фондъ е също така много застрашенъ да бжде изчерпанъ и да бжде създадено въ края на крайщата едно ново бреме на държавния бюджетъ.

Х. Баралиевъ (с. д.): Колко е сега?

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг.): 520 милиона лева.

Х. Баралиевъ (с. д.): Не е отбелязанъ въ бюджета.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг.): Какъ да не е отбелязанъ? Прочетете бюджета. На стр. 13 имате параграфа „приходи — 520.000.000 л.“, а на стр. 14 — „разходи — 519.880.000 л.“

Х. Баралиевъ (с. д.): Въ § 5 на стр. 13, капиталътъ на фонда не е показанъ.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг.): Това е счетоводна работа; въ последствие може да бжде попълнено. — Но, казвамъ, докато той фондъ само преди две години имаше много по-скромни размъри, възлизаше на не повече отъ 200 милиона лева, въ последните две години той се разраства до едно такова голъмо перо. И най-важното е, че при това положение той фондъ се застрашава да бжде изчерпанъ и пенсиятъ да паднатъ всецѣло въ тежестъ на държавата, както тя е вече почнала да дава една значителна субсидия за издръжката на този фондъ. Този фондъ, г-да, е отъ голъмо значение, защото той засѣга значително число държавни служители, които, следъ като сж прослужили 20 и повече години, на старини очакватъ да получатъ онази подкрепа, която имъ е необходима. Обаче миналото Народно събрание направи въ закона за пенсиятъ две корекции. Втората корекция особено предизвика едно значително повишение на разходите на фонда. Туй, което Народно събрание очакваше отъ втория законъ, не се осъществи. Разходите излѣзоха много по-голъми, отколкото предполагаша хората на фонда, които даваха освѣтление въ финансовата комисия. При това положение, когато имаме вече цифрите налице и когато виждаме, че срѣдствата на фонда не сж достатъчни да посрѣщатъ както въ миналото неговитъ разходи, менѣ ми се чини, че се налага Народно събрание да бжде наново сезирано съ единъ законопроектъ за измѣнение закона за пенсиятъ, въ който да се направятъ всичките онѣзи корекции, които сж необходими, за да се гарантира на чиновниците получаването на припадающитъ имъ се пенсии. Въ това направление министърътъ на финансите не веднъжъ е правилъ извѣщения. И ние трѣбва да очакваме поне въ началото на есенната сесия той да ни сезира съ единъ такъвъ законопроектъ, защото азъ лично, да кажа за себе си, съмъ констатиравъ, че действително нѣкои пенсии, така както се гласува законътъ за пенсиятъ, не излѣзоха въ такива размъри, както се обясняваше отъ Пенсионното отдѣление, а излѣзоха много по-голъми и туй предизвика едно негодувание и едно раздразнение, ако щете, не само въ срѣдата на пенсионеритъ, защото видѣха, че, тъй разрешенъ въпросътъ, нѣкои получиха твърде много, други получиха много малко, но и въ самото наше общество. Този законъ за пенсиятъ дори се използва въ голъми размъри при агитациитъ въ миналитъ законодателни избори, станали на 29 май. Преди тия избори се вършеше една агитация, въ която се използваше всичко, включително и това. Имаше агитатори, които предъ пенсионеритъ говорѣха едно по пенсиятъ, а въ онѣзи къщи, дето пенсионеритъ сж незначителенъ брой, особено по селата, твърде много раздрънкваша този въпросъ, че имало пенсионери, които получавали по 15—20 хиляди лева и повече на месецъ, когато е известно, че максималниятъ размъръ на пенсията е 5.500 л. месечно.

Г. г. народни представители! Въ свръзка съ размъра на пенсиятъ по закона за пенсиятъ, гласуванъ отъ ХХI-то обикновено Народно събрание, и въ свръзка съ тая агитация, която се водѣше и която не е отъ полза за никого, азъ не мога да не изтъкна и другъ единъ фактъ, който се отнася за чиновническитъ заплати.

Вече 4 години наредъ имаме възможностъ да гледаме бюджета на държавата и не се пропусна нито една го-

дина, когато се гледаше бюджетътъ на държавата, познавайки много добре положението на последната и на нейния бюджетъ, да не се вдигне голъмъ шумъ около чиновническитъ заплати. Тѣзи, които не получаваха заплати отъ държавата, твърде много викаха, че се дава много, а тѣзи, които получаваха заплати отъ държавата — близо 9/10 отъ професионалните съюзи — всѣкога, когато се гледаше бюджетътъ на държавата, надаваха викъ на протестъ, че заплатитъ имъ сж недостатъчни. Както щемъ да погледнемъ на работата, но както последното разрешение на въпроса за пенсиятъ, така и разрешенето на въпроса за чиновническитъ заплати се използва както отъ пенсионери и чиновници, така и отъ партийни хора всрѣдъ широкитъ народни маси въ села и градове.

Ц. Табаковъ (зан.): Конто плащатъ тия пенсии.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг.): . . . и действително това създава едно тягостно положение.

Азъ не мога да не подчертая, че чиновничеството не разбира усилията на държавата да го възнагради въ кръга на възможното. То не можа да разбере колко тежко е положението на държавата и колко голъми грижи полага тя спрямо него. И затуй — подчертавамъ — въпреки че миналото Народно събрание, както и по-миналото дадохъ значителни суми за подобренето хала на чиновниците, този повикъ за увеличение на чиновническитъ заплати не престана. Нѣма и да престане. Азъ мисля, че по този въпросъ чиновничеството е на кривъ пътъ, че то, викайки за увеличение на заплатитъ, рискува и своето собствено положение: получавайки голъма заплата да дойде до положение, щото да ги има на книга и да не ги получава. Но за мене не е важна тази страна на тия два болни въпроси; за мене е важна другата, моралната имъ страна, а именно, че поради тая, споредъ мене, най-леко да се каже, недостойна агитация, която се върши долу съ тия два болни въпроси народътъ се отчуждава отъ интелигенцията. Вие ще видите отъ професора, отъ най-високия съдия, до най-низшиятъ чиновникъ и работникъ да протестиратъ срещу малкитъ заплати. Днесъ следъ войната, когато всички съсловия и класи сж по-зле, отколкото преди войната, не може да се иска уравниване на чиновническитъ заплати къмъ златния левъ. И когато това се иска, и когато простиятъ, но много добъръ българинъ въ села и градове отъ различни професии — и занаятчиата, и земледѣлцитъ, и търговецътъ и т. н. — вижда, че неговитъ доходи сж крайно оскъдни, че често пъти той не е въ положение или не се стреми да си направи смѣтка какво получава, какво е неговото домакинство и какъ живѣе, . . .

Ц. Табаковъ (зан.): Това е истина.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг.): . . . а, отъ друга страна, вижда наброени пари 1.000, 2.000, 3.000, 5.000 л., въ неговата душа действително се наславя едно огорчение, и действително този народъ въ своитъ най-широки разклонения захваща да се отчуждава отъ интелигенцията въ всички направления, въ всички партии, въ всички степени на иерархията. Това не бива да става. И ако за това сж виновни чиновниците и пенсионеритъ, не по-малко сж виновни и онѣзи общественици, които тъй силно раздухватъ този въпросъ. Тѣ никога не обясняватъ на този народъ кое е възможно и кое е невъзможно, кое е полезно и кое не е полезно, а му изтъкватъ: „Вижте каква е заплатата на управителя на Народната банка, вижте каква е заплатата на председателя на Касационния съдъ, вижте каква е заплатата на не знамъ кой си“.

Х. Баралиевъ (с. д.): Вие използвате тия факти само спрямо оппозицията . . .

А. Пиронковъ (д. сг.): Моля Ви се, ако и Вие ме прекъсвате, то значи, че и тукъ не можемъ да се разберемъ.

Х. Баралиевъ (с. д.): Ние ви казваме, че искате да използвате тия факти само противъ оппозицията, а забравате, че и в. „Миръ“, който е правителственъ вестникъ, и „Съдийски вестникъ“, и „Адвокатски прегледъ“, и „Отечественъ“ писаха по този въпросъ. И ако въ обществото се издигна този въпросъ, то е за да се установи едно съотношение, една елементарна справедливостъ по отношение чиновническитъ заплати, а не да се партизанства съ тая работа.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Г. Баралиевъ! Когато сме тукъ, въ Народното събрание, лице срещу лице, ние нѣма защо да търсимъ какво е писалъ въ „Миръ“ или другъ вестникъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Вие използвате туй, за да кажете, че опозицията партизанистувала по този въпросъ.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Ние трѣбва да търсимъ какво ние мислимъ. И по тоя въпросъ ние трѣбва да се разберемъ. Азъ нѣма да отрека, че има хора и въ срѣдата на Демократическия сговоръ, които сжщо така негодуватъ отъ това положение.

Х. Баралиевъ (с. д): Тѣй е. Значи въ действителност има нѣщо, което трѣбва да претърпи една корекция.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Че азъ туй не съмъ го отрекълъ. Но азъ казвамъ, ако действително въ тѣхната душа има едно такова огорчение по причинитѣ, които изложихъ, то е лично тѣхно огорчение, но тѣ не вършатъ това, което върши опозицията — да отиватъ да го раздухватъ. Азъ не вървамъ не отдѣленъ човѣкъ, но партийна групировка, партийно течение да заяви отъ тази трибуна, че общо взето сегашнитѣ заплати на чиновницитѣ сж толкова много голѣми, че тѣ веднага трѣбва да бждатъ срѣзани на две, на три, на четири и т. н.

Х. Баралиевъ (с. д): Тая мисълъ никой не е казалъ.

Ц. Стоячевъ (з. в): Но висшитѣ чиновници сж по-добре платени.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): То се знае, че ржководнитѣ лица винаги сж по-добре платени. И въ съветска Русия е така. Тѣ получаватъ по-добре въ смисълъ на цифри, а фактически тѣхнитѣ заплати сж много по-малки. Ако вземемъ за мѣродавни заплатитѣ отъ преди войната, както нѣкои искатъ да ги изравнятъ, ще видимъ, че заплатитѣ на ржководнитѣ лица сж по-малки отъ заплатитѣ, които получаватъ по-малкитѣ чиновници. Въ Народното събрание се изнесоха цифри, че чиновници, които получаватъ две-три хиляди лева месечно, иматъ едно увеличение отъ 27—28 пѣти, когато заплатитѣ на ржководния персоналъ едва сж увеличени 16—18 пѣти.

Ц. Табаковъ (зан): А ония, които работятъ въ производството, въ занаятитѣ, какво получаватъ?

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Г. Табаковъ! Тая мисълъ я казахъ; нѣма защо да я повтарямъ, нѣма защо да се връщаме назадъ. За мене е важенъ и капиталенъ въпросътъ — безъ да ви отнемамъ повече времето — че съ раздухването на това негодувание всрѣдъ народа, както отъ партийни лица, така, ако щете, и отъ страна на чиновници и пенсионери, се копае една яма между интелгенция и народъ.

Ц. Табаковъ (зан): И тя се копае отъ тукъ.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Азъ не вървамъ това да е отъ полза за нѣкого отъ което и да бжде политическо течение той. Това е страшно, това може да ни докара до единъ конфликтъ, при който действително тѣзи широки народни маси, за които всички говоримъ, да отидатъ противъ своята интелгенция и, оставени безъ водачи, вмѣсто напредъ, да тикнатъ своята страна назадъ. И затова крайно време е, казвамъ, съ тоя въпросъ и едниятъ и другитѣ да престанатъ да експлоатиратъ, да престанатъ да си играятъ съ този огънь, защото действително това може да ни донесе много лоши послѣдствия. И чиновничеството трѣбва да мисли, когато повдига тия въпроси; то не трѣбва да ги повдига само отъ чисто професионаленъ дългъ, за да поддържа въ своята срѣда духъ на борба, или да ги повдига по кой знае какви други съображения. Това чиновничество, което знае какъ живѣе нашиятъ народъ, колко сж срѣдствата на самата държава, трѣбва да разбере, че съ повдигането на тия въпроси по такъвъ начинъ то върши една пакостна работа, защото съ това то не само пресича срѣдствата за да послучи своитѣ заплати, но то се и откъсва отъ онѣзи хора, на които претендира да е тѣхенъ водачъ, да е тѣхенъ учителъ, да е тѣхенъ упѣтвачъ и т. н. Това е единъ въпросъ, който не е отъ малка важностъ, единъ въпросъ,

който отъ тази трибуна трѣбва да се изнесе и по който въпросъ всички партийни течения и професионални организации трѣбва да се замислятъ сериозно.

Тая демагогия, казвамъ, не се шири само навънъ; за голѣмо съжаление, нея я има и въ оградата на Народното събрание. Мене, право да ви кажа, ми направи много тѣжно впечатление, когато г. Януловъ гговори по извънредния бюджетъ на държавата, когато той — макаръ да претендира, че е човѣкъ на науката — захвана да излага цифри натопаганъ и наедно, да оперира съ милиарди, безъ да си е далъ трудъ не само да събере какви годе сведения, но поне да помисли върху тѣхъ дали сж възможни или не. Азъ дори го пресѣкохъ и му казахъ: туй, което разправяте, не е истина. Той повиши тона си и отговори: „Не само това, което твърдя азъ, е истина, но туй, което изнасямъ и което говорихъ и предъ своитѣ избиратели, е причината да ме пратятъ тукъ въ Народното събрание“. Дали туй, което е говорилъ той, е причината да го пратятъ въ Народното събрание, въ това азъ се твърде много съмнявамъ; той самъ знае коя е причината да дойде въ Народното събрание. Но ето, и г. министърътъ на финанситѣ ви прочете цифри по отношение бюджета за 1926/1927 г., който почти е приключенъ и отъ което имаме положителни резултати. Той ви казва: „Предвиждахъ 6 924.000.000 л., а се получиша 6 204.000.000 л., които, вѣроятно е, да станатъ 6 250.000.000 л.“ Това е всичко, което е събрано отъ българския народъ по редовния бюджетъ и по всички бюджети, защото освенъ редовния, макаръ да има извънреденъ бюджетъ, нѣма други приходи.

Р. Василевъ (д. сг): Безъ фондоветѣ.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Сега говоря за бюджета; за фондоветѣ ще си кажа думата после.

Ако това е така, ние трѣбва да видимъ какви резултати дава и бюджетътъ на фондоветѣ. Вие виждате този бюджетъ въ едни размѣри отъ 2 474 472 232 л. приходи и г. Януловъ веднага прибавя: „И 7 милиарда лева редовенъ бюджетъ!“ Бюджетътъ на фондоветѣ е 2 1/2 милиарда лева, но тѣ въ сжщностъ не сж 2 1/2 милиарда, защото има фондове, както сте ги прочели, които нѣматъ нищо общо съ тежеститѣ на българскитѣ данъкоплатци. Има фондове, приходитѣ на които, както ви казахъ по-рано, се пишатъ едновременно на три мѣста. Такъвъ е напр. фондътъ „Общински налогъ“; неговиятъ приходъ се пише и въ фонда „учителски заплати“, и въ фонда за „благоустройство на градоветѣ“, и „водоснабдяване на Дели-Ормана“ и т. н. Ако се отдѣлятъ фондоветѣ, приходитѣ за които сж вписани въ държавния бюджетъ, ако се отдѣлятъ фондоветѣ, създадени съ завѣщания, които не налагатъ никаква тежестъ на българския данъкоплатецъ, ако се отдѣлятъ фондоветѣ, приходитѣ на които сж отъ лихви на капитали, ще видите, че тежеститѣ, които се налагатъ на българския данъкоплатецъ съ бюджета на фондоветѣ, не надминаватъ кръгло цифрата 500 милиона лева. Отъ всѣки фондъ ако се отдѣли това, което е данѣкъ, това, което е берия, ще се дойде до тази цифра 500 милиона лева, нека бждатъ 600 милиона лева, но въ никой случай нѣма да бжде милиардъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Само 800 милиона лева казваше Януловъ.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Януловъ ги казваше 2 милиарда, както и изкарваше всички бюджети на цифрата 16 милиарда.

Х. Баралиевъ (с. д): Заедно съ общинскитѣ и окръжнитѣ бюджети.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Споредъ годишника на Дирекцията на статистиката за 1924/1925 г., приходитѣ на окръжнитѣ съвети сж: редовни приходи 89.323.000 л., извънредни — 128.147.000 л. — всичко 217 милиона лева. Извънреднитѣ приходи сж въ по-голѣмата частъ отъ заеми. Разходи за сжщото време иматъ 179 милиона лева. Градскитѣ общини, на брой 93, иматъ: редовни приходи 466.512.609 л., извънредни приходи — 187.429.079 л., всичко 653.941.678 л.; разходи 611.731.714. Общинскитѣ и окръжнитѣ бюджети заедно даватъ сумата 791.474.784 л. Потърсихъ навредъ приходитѣ и разходите на селско-общинскитѣ бюджети, не можахъ да ги намѣря, защото тѣ не дохождатъ въ Министерството на вътрешнитѣ работи за

утвърждение, а се утвърждават от окръжните управители. Въ България имаме 2.533 общини; да турим средно по 300.000 л., това прави 759 милиона лева или общо окръжните и общинските бюджети — 1.551.374.000 л. Това е тая страшна цифра.

Х. Баралиев (с. д): Това е за 1924/1925 г., а оттогава има увеличение. Сега сж два пъти повече. Само Софийската община има 200 милиона лева бюджет.

Докладчик А. Пиронков (д. сг): Не сж повече, защото след 1924/1925 г. не само държавният бюджет, но и общинските бюджети спрѣха да растат, по простата причина, че не постѣпват приходи. Нѣма нужда да ви подчртавам, че особено въ бюджетитѣ на градскитѣ общини приходитѣ, които се предвиждат, обикновено надминават реалнитѣ приходи, които постѣпват. Така е сж бюджета на Софийската община, така е и сж бюджета на Плевенската община. От ред години Плевенската община предвижда въ бюджета си по 22—23 милиона лева приходъ, при пълно съзнание, че ще постѣпят 12—13 милиона, максимум 16 милиона лева. Виждате, че и тѣзи цифри сж малко нѣщо увеличени. Но ако вие ги увеличите сж известен процент, вие пакъ не можете да стигнете цифрата, която каза г. Януловъ. Значи, имаме държавен бюджетъ 6.250.000.000 л., фондове — около 500 милиона лева и общински и окръжни бюджети 1½ милиарда, значи всички бюджети сж 8½ милиарда, максимумъ 9 милиарда лева. И намира се единъ народенъ представител сж претенцията на познавачъ на финансовото положение на страната да казва, че всички бюджети възлизат на 15—16 милиарда лева. Сжщиятъ дава и една цифра за националния доходъ на България следъ войната, която не е нѣщо положително установено.

И. Януловъ (с. д): Въ българския меморандумъ, представенъ на Стопанската конференция въ Женева, е посоченъ националнитѣ доходъ. Отъ в. „Слово“ вземамъ, че всички бюджети възлизатъ на 14 милиарда лева. 7 милиарда лева е бюджетътъ на държавата, 5 милиарда лева — на общинитѣ и окръжията, правятъ 12 милиарда лева; като притуримъ къмъ тѣзи 12 милиарда лева 1 милиардъ лева бюджетъ на фондоветѣ, който и министърътъ признава, и азъ признавамъ, правятъ 13 милиарда лева; като притурите и свѣрхсметнитѣ кредити и невидимитѣ бюджети по думитѣ на председателя въ бюджетарната комисиия, ставатъ 14 милиарда лева.

Председателътъ: Моля Ви се, недейте прекъсва г. докладчика когато говори, защото той протестира.

И. Януловъ (с. д): Азъ Ви прекъснахъ сж Ваше съгласие, г. Пиронковъ.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя д-ръ Б. Вазовъ)

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Г. Януловъ! Никакво съгласие не съмъ далъ. Не мога да Ви позволя да ме прекъсвате, когато не сте ме чули какво съмъ казалъ.

И. Януловъ (с. д): Въ сношния брой на в. „Слово“ се казва, че бюджетитѣ свѣршватъ сж единъ дефицитъ отъ 1½ милиарда лева. Намѣрете въ сношния брой на в. „Слово“ доклада на Върховната сметна палата по бюджета за 1924/1925 финансова година и провѣрете. Г. министърътъ на финанситѣ говори сж оптимизъмъ, но азъ съмъ длъженъ да казвамъ истината.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ съжалявамъ, че г. Януловъ иска разискванията въ Народното събрание да ставатъ тѣй, както ставаха преди 10—15 години — въ 1905—1910 г. — когато тукъ на трибуната ораторитѣ вадѣха купичка вестници, ва да цитиратъ кой вестникъ какво писалъ и си вадѣха очитѣ. Единъ народенъ представител, който претендира, че е човѣкъ на науката, който уважава себе си, той нѣма да черпи сведенията си отъ в. „Слово“. Този, който иска да донесе знания на народното представителство, той ще потърси официални данни и тѣхъ ще донесе тукъ, а нѣма да ни занимава сж бабини деветини — какво писалъ в. „Миръ“, какво писалъ в. „Слово“. Това не е важно. Важното е да отговорите на тѣзи официални данни, които вие не чухте, и безъ да да ги чуετε, имате дързостта да ста-

нете да ме опровергавате. Трѣбваше да дойдете навреме, за да ме чуετε, че следъ това да ме опровергавате. Азъ доказахъ сж официални данни отъ държавната статистика, че приходитѣ по всички бюджети при най-големия увеличения достигатъ 9 милиарда лева. Вие додохте да твърдите, че сж 14—15—16 милиарда лева при 34—35 милиарда лева националенъ доходъ, и да заключите, че държавата взема въ видъ на данѣци половината отъ националния доходъ. Това е несериозно и не бива въ тая Камара такива несериозни работи да се твърдятъ.

Отъ тѣзи 8½ милиарда лева трѣбва да извадимъ нѣщо. Вие по-добре отъ мене знаете, че въ редовния бюджетъ за 1926 г. фигуриратъ приходи отъ желѣзници, пощи, телеграфи, държавни привилегии, гори, домакинства, стопанства и пр. въ размѣръ на 1.800.000.000 л., които въ никой случай вие не можете да таксувате като тежестъ върху дохода на българскитѣ данѣкоплатци. И когато ние ще трѣбва да спаднемъ и тая крѣгла сума, значи ще останатъ отъ 6½ до 7 милиарда лева действителна тежестъ върху дохода на данѣкоплатцитѣ, вие не можете да твърдите — и вие действително престѣпно твърдите и престѣпно заблуждавате Народното събрание въ това — че 50% отъ националния доходъ се вземало отъ държавата. А знаете, че и размѣрътъ на самия националенъ доходъ не е точно известенъ. При тѣзи цифри, които азъ изнасямъ, които сж взети отъ държавната статистика, и при Вашето твърдение, че националнитѣ доходъ билъ 35 милиарда лева, вижда се, че отъ него държавата не взема повече отъ 10—12, до 15%. Ето защо, азъ възставамъ противъ тая демагогия, която може-би нѣкъде е полезна за нѣкого, но най-малкото излага този, който отъ тази трибуна подхвърля такива едри цифри, за да отива къмъ невѣрни заключения. Това се твърдѣше или несъзнателно и, следователно, е оскѣрбително или съзнателно и, следователно, е за порицание. Ние срѣскахме въ изборната борба такива оратори, които твърде наедно приказваха; ние четохме и вестници, които така пишеха. Вестникъ „Независимостъ“, напр., правѣше миналата година такива дебели сметки, че толкова и толкова милиарди данѣци вземала държавата.

М. Храновъ (нац. л): Вѣрно е.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): И г. Храновъ е писалъ но отъ такова писане нѣма полза. Потърсете официални данни и тогава опровергайте това, което азъ казвамъ, а не така само сж фрази.

И. Януловъ (с. д): Вие ставате смѣшенъ, г. Пиронковъ.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Азъ не съмъ смѣшенъ, а вие сте дързѣкъ и оскѣрбителенъ.

И. Януловъ (с. д): 7 и 5 колко правятъ? 12 ли правятъ? Само това кажете.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Нѣмаме нужда отъ лекции по математика.

И. Януловъ (с. д): Азъ съмъ свѣршилъ математиката, и имамъ право да ви чета лекции. Не се шегувайте по този въпросъ, не се скарвайте сж математиката.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Забравили сте я.

И. Януловъ (с. д): Нищо не съмъ забравилъ. И сега мои работи по математика и статистика се печататъ въ странство.

Х. Баралиевъ (с. д): А бе, туй дърлене нѣма да напълни кесията на народа, той си знае какво плаща. Сж тия речи нѣма да направите нищо. Народътъ знае какво му взематъ, когато отива да плаща.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Изтъква се, че нашиятъ бюджетъ е прѣкомѣрно порасналъ въ сравнение сж бюджета, който имаме преди войнитѣ. Ако потърсите данни пакъ отъ държавната статистика, вие ще видите, че по бюджета за 1914 г. е предвидено да постѣпятъ 256.955.070 л., а по бюджета за 1912 г. е предвидено да постѣпятъ 251.785.000 л. Както искате ги валоризирайте, както искате ги увеличавайте, но вземете коефициента 27, който и азъ съмъ взелъ, който е официаленъ коефициентъ за поевтиняването на паритѣ

въ сравнение съ златото и който коефициентъ, споредъ мене, не отговаря на поскъпването на предметитъ, защото има разлика между ценитъ, смѣтани въ злато, отъ преди войната и тѣзи следъ войната, вие ще получите за 1914 г. 6.938.866.890 л. — приблизително, даже нѣщо повече отъ това, което е предвидено въ бюджета за 1926/1927 г. Тѣзи две цифри, следъ промѣнитъ, които станаха въ ценитъ на предметитъ, не могатъ аритметически да се сравняватъ. При липса, обаче, на други данни и при голѣмата мѣнчотия да се създаде една точна преценка за размѣра на бюджетитъ преди войнитъ и следъ войнитъ, която мѣнчотия ви подчерта въ една своя речъ и г. Мишайковъ, ние ще трѣбва да се примиримъ съ тия цифри. И ако действително бюджетитъ отъ 1912 и 1914 г., години преди войнитъ, и този бюджетъ, който имаме днесъ, следъ войната, сѫ почти равни по размѣри, азъ си задавамъ въпроса: може ли да се създаде този голѣмъ повикъ, че днесъ бюджетътъ е много голѣмъ? Азъ имамъ предъ видъ и това, че състоянието на българския данъкоплатецъ презъ 1912 г. не е било това, което е презъ 1927 г., че има едно обедняване като резултатъ на войнитъ и на много други причини, които не ще се отклонявамъ да ви ги изброявамъ; азъ не искамъ да скрия, че малцина сѫ онѣзи щастливци, които иматъ следъ войнитъ доходи по-го-лѣми, отколкото сѫ имали преди войнитъ; азъ не искамъ да скрия и единъ другъ фактъ, че потребноститъ на българския данъкоплатецъ се твърде много развиха следъ войнитъ, но въпрѣки това, питамъ азъ; можеше ли България и следъ войнитъ да има бюджета отъ преди войнитъ, когато всички признаватъ и подчертаватъ, че нуждитъ и на българското село, и на българския градъ, и на занаятчицата, и на търговеца, и на земеделеца, и на интелегента значително порастнаха следъ войнитъ?

С. Савовъ (д. сг): Бюджетътъ не се е увеличилъ следъ войнитъ.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Когато ние подчертаваме факта, че държавата е длъжна да задоволи много нужди, ние можемъ ли да кажемъ, че растенето на държавния бюджетъ трѣбва да спре? Ние това не можемъ да кажемъ. Но има и друга една причина за увеличаването бюджета следъ войнитъ. Тя е, че отъ 1910 г. досега населението на България е порастнало кръгло съ 1 милионъ души, следователно, съ 25% въ повече, които 1 милионъ хора сѫщо иматъ своитъ доходи, които увеличаватъ сумата на общия националенъ доходъ. Вземайки и този фактъ предъ видъ, азъ намирамъ, че бюджетътъ за 1926/1927 г., ако щете и този, за 1927/1928 г., който сега се упражнява, не сѫ твърде много порасли, не сѫ много голѣми. Всѣки отъ насъ знае какъ се скърпватъ тия бюджети, какъ много нужди оставатъ незадоволени. Кой ще откаже това? Но за да не си служа само съ слова, нека да посоча и цифри. Презъ 1911 г. ние сме имали 1.930 км. желѣзници, вагони — 1.809, лѣтници — 3.489.372. тонажъ 2.202.087, а презъ 1923/1924 г., т. е. преди 3 години отъ днесъ, ние имаме километри — 2.285, вагони — 3.019, лѣтници — 8.326.924, тонажъ — 3.543.230 — удвояване и утрояване. Туй обслужване на народа не става съ приказки; затуй, безспорно, е необходимъ разходъ материаленъ, затуй е необходимъ и разходъ персоналенъ. Вземете телефонитъ. Въ 1912 г. сме имали 41 телефонни станции; въ 1924 г. — 517; въ 1912 г. сме имали 5.575 апарата, въ 1924 г. — 10.179. Нека ви кажа, че въ Плевенския окръгъ почти всички села сѫ свързани съ телефонъ. Този стремежъ го има въ цяла България, въ всички постоянни комисии. Дирекцията на пошитъ и телеграфитъ създаде редица нови линии. Служа си съ официални данни, макаръ и стари, защото други нѣма.

Да вземемъ телеграфитъ. Въ 1912 г. е имало 370 телеграфни станции, а въ 1924 г. — 621; числото на телеграмитъ въ 1912 г. е било 2.500.000, а презъ 1924 г. се е увеличило на 4.955.000.

Ако минемъ къмъ ведомството на Министерството на народното просвѣщение ще видимъ, че всички цифри за училища, персоналъ и пр. сѫ се удвоили и утроили. За задоволяването на всички тия нараснали нужди се изискватъ нови срѣдства, нови разходи, които никое Народно събрание не е посмѣло да каже, че сѫ излишни. Цифрено погледнато, бюджетътъ за 1927/1928 г. е много по-малъкъ отъ бюджета за 1912 г. Като вземете предъ видъ увеличението на населението, вие ще разберете колко усилия употребява управлението, за да спре растенето на бюджета; колко усилия сѫ направени, за да се удовлетворятъ

всички нужди, и редовни и извънредни, въ продължение на 4 години, откакъ управлява Демократическиятъ съговоръ; колко усилия е направилъ министърътъ на финанситъ, за да може да ни даде въ последнитъ две-три години единъ бюджетъ, който да покрие разходитъ, и колко усилия същевременно се правятъ и днесъ, за да се направятъ съкращения при неговото упражнение.

Г. Пастуховъ, каза онзи день: „Като имате излишъкъ, защо не съкратите бюджета, защо не ни представите бюджетъ отъ 6.000.000 л.“ Това възражение, г. г. народни представители, ми се вижда много несериозно. Не могатъ така лесно да се установятъ цифритъ; дори и да могатъ да се установятъ, понеже имаме желание да не си служимъ съ допълнителенъ извънреденъ бюджетъ, ние трѣбва да допускаме една еластичностъ на тия цифри, защото могатъ да се явятъ най-разнообразни нужди. Презъ двадесетитъ месеца на годината, могатъ да се явятъ много изненади. Не говоря за извънреднитъ нужди, тѣ се посрѣщатъ съ извънредния бюджетъ. Споредъ менъ по-важно и по-резултатно е, когато се получатъ икономии при упражнението на редовния бюджетъ. Ще откажете ли усилията на управлението да реализира икономия?

И ако действително това е така, азъ пакъ възраждамъ, че когато се говори наедно, когато се казва, че по-рано сме имали минималенъ бюджетъ, а днесъ бюджетътъ е станалъ колосаленъ, непоносимъ, че той е нереаленъ и т. н., това значи да се изнасятъ отъ трибуната работи, които не могатъ освенъ да бѣдатъ осѣдени, които далечъ не отговарятъ на истината, работи казани безъ най-елементарна провѣрка, безъ уважение отъ оратора къмъ Народното събрание и къмъ себе си. Азъ съмъ длъженъ това да го подчертая. Азъ съ политика твърде много не се занимавамъ, но ми става мѣчно, че хора, които претендиратъ, че сѫ голѣми, дохождатъ да говорятъ непродѣлени работи, като мислятъ, че въ Народното събрание може да се говори така, както се говори на едно публично събрание.

И. Януловъ (с. д): Вие казахте, че бюджетътъ е 7 милиарда . . .

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Азъ казахъ и друго, но вие тогава приказвахте.

Г. г. народни представители! Въпроситъ сѫ много, а и мнозина ще взематъ думата да говорятъ. Азъ засегнахъ само нѣкои въпроси, които считамъ, че трѣбва да се иматъ предъ видъ отъ управлението, а така сѫщо и отъ народнитъ представители. Това сѫ въпроси, които не сѫ наши лични, на народнитъ представители, а сѫ въпроси и на самия народъ. Ние тия въпроси не можемъ да ги изоставимъ, трѣбва да ги разрешимъ. Цѣлиятъ въпросъ е: какъ ще ги разрешимъ, какво ни липсва на насъ да ги разрешимъ? Но азъ не мога да не подчертая пакъ, че въ цялата тази работа има много неискренности, много демагогия, резултатъ на единъ животъ прекаранъ въ продължение на повече отъ 50 години въ партийни борби, когато срѣдствата за борба не се избираха.

Когато стане въпросъ за известни злини, които сѫ ни постигнали, всѣки се обръща да дири причинитъ въ миналото. Песочиха се като причина и известни държавни администрации, напр., Министерството на народното просвѣщение, което бѣше критикувано не отъ единъ ораторъ въ сегашното Народно събрание и въ миналитъ.

Има единъ въпросъ много важенъ, много капиталенъ, за разрешението на който не че не е имало загриженостъ, но и до днесъ не е разрешенъ тѣй, че да имаме ония резултати, които сѫ така необходими, за да можемъ да тръгнемъ по единъ по-правиленъ пътъ. Касае се за нашата интелигенция. Навѣдиха се у насъ много образовани хора съ дипломи и въ градоветъ и въ селата. Но азъ мисля, че не е достатъчно само дипломата, за да се каже за единъ човѣкъ, че притежава всичко. И азъ мисля, че тѣмко тамъ е голѣмото нещастие, дето мнозина, притежавайки една диплома, мислятъ, че притежаватъ всичко. Единъ елементъ, който е много важенъ, по-важенъ и по-същественъ отъ дипломата, но на който много малко внимание се обръща при уредбата на училищата у насъ и на който се обръща малко внимание и отъ персонала въ нашитъ училища — това е възпитанието. Когато запитате нѣкой учителъ: „Какви грижи полагате за вашитъ деца“, той казва: „Моитъ грижи сѫ да дамъ знание — азъ съмъ учителъ, азъ по-нататкъ не мога да се интересувамъ за децата“. А ученикъ само съ знание, той е може-би по-опасенъ, отколкото този безъ знание. По отношение въ-

проса за възпитанието на нашата интелигенция, на нашето поколение, много малко се обръща внимание. А то е една необходимост за формирането на човърската душа. Въ миналото, когато семейството у насъ бѣше здраво, когато семейството и интелигенцията бѣха близки по своитѣ разбирания, вие знаете какво е далъ българскиятъ народъ и преди освобождението и следъ освобождението. Обаче, впоследствие, когато новата западна култура нахлѣтваше въ нашата страна, между семейството и интелигенцията се образува единъ прокопъ, семейството не можа да постигне възпитанието на своитѣ деца и училището не можа да му помогне въ това отношение.

Г. Стояновъ! Много смѣшни ви се виждатъ тия работи!

А. Стояновъ (раб): Тѣ нѣматъ нищо общо съ доклада Ви.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Г. Стояновъ! Ако сте ме слушали, ще сте чули, че азъ свършихъ много отъ давна своя докладъ, но като народенъ представителъ имамъ право да си кажа думата по всички въпроси, които интересуватъ бюджета. Това сѣ бюджетни въпроси, по които и вие можете да вземете думата.

А. Стояновъ (раб): Има внесенъ законопроектъ за измѣнение закона за народната просвѣта и, когато той се разглежда, тогава говорете за образованието.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Азъ не съмъ длъженъ да Ви казвамъ и да Ви обяснявамъ, че не сте достатъчно освѣтлени кога може да се говори по тѣзи въпроси и изобщо по какви въпроси може да се говори. Азъ искамъ да изтъкна единъ недѣгъ, който се разрешава съ бюджетни срѣдства и съ хора. Той не се разрешава само съ приказки и затуй по него трѣбва да се говори тогава, когато се гласуватъ бюджетнитѣ срѣдства, които се взематъ отъ народа за изразходване. Тамъ е мѣстото да се говори по този въпросъ.

Та, казвамъ, този въпросъ, въпросътъ за възпитанието, което облагородява душата, което усили и укрепва характера и волята, е изоставенъ. И въ резултатъ ние имаме много интелигентни хора, но имаме малко възпитани хора. Азъ съмъ длъженъ да подчертая, че ако Стамболийски навремето проповѣдаваше, че овчарътъ може да управлява държавата по-добре, отколкото интелигента, това се дължи и на туй, че и той имаше образование, но всичко друго му липсваше.

Х. Баралиевъ (с. д): И все пакъ у насъ има не малко доказателства, че нашата интелигенция е много повече продажна отъ самия народъ.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Е, разбира се, като станатъ ортаци съ дружбашитѣ!

Х. Баралиевъ (с. д): Не е въпросътъ за дружбашитѣ, но фактътъ си е фактъ, че у насъ интелигенцията е много по-безхарактерна, отколкото другата. (Възражения отъ сговориститѣ) Азъ мога да Ви кажа колко „слънчогледи“ има въ вашата срѣда, колко хора има, които бѣха по-рано въ редоветѣ на дружбашитѣ, които даваха декларации, че сѣ дружбашии и рѣководѣха дружбашитѣ, а сега сѣ въ сговора. И мога да ви кажа колко минаха презъ социализма и отидоха тамъ. (Сочи сговориститѣ).

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, г. Баралиевъ, оставете пререканията.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Ако ми правите тѣзи възражения, то е само затуй, защото не искате да направите заключението, че ако действително днешната интелигенция не е онази, която желаемъ, то причината за това е тази, която азъ подчертавамъ — че ни липсва нѣщо. Длъженъ съмъ да кажа, че може-би и на Васъ липсва нѣщо, щомъ ме пресичате.

Х. Баралиевъ (с. д): Азъ искамъ само да Ви допълня мисълта.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Ето защо, г-да, това е единъ въпросъ отъ капитална важностъ, който, както казахъ, трѣбва да си зададе всѣки единъ истински културенъ българинъ, който не прави това, което сѣ правилни българскитѣ политически партии въ продължение на 50 го-

дини. Този въпросъ ще трѣбва да се разреши. И тогава нѣма да има това озлобление, създадено между насъ, нѣма да има тази заблуда, създадена долу въ срѣдъ народа, нѣма да има тѣзи конфликти между отдѣлни класи, между отдѣлни съсловия и между интелигентни маси. И заради туй, когато ние заработимъ малко повече въ туй направление, когато и на учителя, и на родителя, и на всѣкого кажемъ, че той трѣбва да се грижи еднакво за възпитанието на своитѣ деца, както и за тѣхното образование, ние тогава подготвяме бъдещето поколение да не бѣде такова, каквото иска да го очертае г. Баралиевъ. Тамъ е въпросътъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Не съ фрази и съ речи става туй, а съ дѣла и съ хубави примѣри.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Извинете, че тѣй силно се изразихъ, но азъ най-малко отъ всички оратори си служа съ фрази. А колкото за Васъ, знаемъ Ви отъ рано — пѣкъ и сега сте такъвъ — вие обичате да прекъсвате, ей така просто отъ любовъ къмъ туй. Свършвамъ съ този въпросъ.

Х. Баралиевъ (с. д): (Казва нѣщо).

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Вие много крѣкахте и въ ХХI-то обикновено Народно събрание и по другъ адресъ, а днесъ, само съ промѣната на цифрата на Народното събрание, вие задавате тѣкмо обратни въпроси, и тѣкмо другатае търсите оня, който намирахте, че е много опасенъ за правилното развитие на стопанския и политическия животъ на тази страна.

Ето защо, г-да, когато засѣгамъ този въпросъ, азъ го засѣгамъ, за да дойда до заключението, че ако действително желаемъ да подпомогнемъ нашата държава, ние трѣбва да отдѣлимъ партийнитѣ въпроси отъ държавнитѣ. Опозицията може по тия въпроси да критикува. Критиката е дори желателна, но тя трѣбва да бѣде справедлива, обективна. Ако всички ние, събрани въ този Парламентъ, прищежаваме тия две качества — образование и възпитание — можемъ да добиемъ единъ резултатъ: да бждемъ повечек единодушни, повечек сговорчиви, да бждемъ по-близки единъ на другъ, да избѣгваме всичко онова, което ни вреди, незабравяйки тѣй грознитѣ събития отъ близкото минало, за да можемъ действително да вървимъ напредъ, да творимъ и да създаваме България. Тамъ е моята мисълъ. Къмъ това ние трѣбва да се стремимъ. Ако е въпросъ да се дѣлимъ на оппозиция и на болшинство, ние можемъ да се раздѣлимъ, защото ние, които 4 години управляваме тая страна и доказахме, че имаме и сила, и енергия, и желание, и патриотизъмъ да работимъ за нея, и следъ тия 4 години имаме същата енергия и сила да работимъ за страната, но ние искаме същевременно да спечелимъ и вашето сътрудничество. И, ако, въпрѣки това, вие не искате да ни дадете вашето сътрудничество, съгласете се, че ние не сме виновни. Ние, както казахъ, ще намѣримъ достатъчно сила, енергия и желание да работимъ за България и само за България. (Рѣжкоплѣскания отъ сговориститѣ) (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за бюджета на разнитѣ фондове за 1927/1928 финансова година“.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Ще трѣбва да се съгласимъ по начина на работата. Сега ще се говори по заглавието. Има записани нѣколко души оратори. Азъ бихъ помолилъ онѣзи, които желаятъ да говорятъ, да се запишатъ, за да нѣма изненади, да се знае кои ще говорятъ.

Второ. Ставамъ изразителъ на желанието на цѣлото Събрание, да се говори по-кратко, за да можемъ да свършимъ по-скоро въ тия горещини, които изтезаватъ всички ни. Моля, г. г. ораторитѣ да иматъ предъ видъ тая молба.

Има думата народниятъ представителъ г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Както въ бюджетарната комисия, така и тукъ отъ трибуната се говори за това, полезни ли сѣ или не за страната така нареченитѣ фондове — както тѣзи, чийто законопроектъ е сложенъ за разглеждане днесъ,

* За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 2.

така и онѣзи фондове, които не се визиратъ отъ настоящия законопроектъ. Отъ десетки години съмъ слушалъ въ Народното събрание да се правятъ критики срещу фондовете, да се изказватъ мнения за тяхното унищожение и присъединение къмъ редовния бюджетъ на държавата. Но, при все туй, колкото и да се говори срещу фондовете, тѣ продължаватъ да растатъ и хората, които се явяватъ първоначално като противници на фондовете, въ последствие, по силата на нѣщата въ България, гласуватъ фондовете. Достатъчно е да прегледаме настоящия законопроектъ за бюджета на фондовете, за да видимъ, че днесъ съществуватъ 235 фонда. Презъ миналото Народно събрание гласувахме създаването на два фонда, свързани съ закона за общинскитѣ налози — за водоснабдяване на Дели-орманъ и на гр. София. Само презъ последната година сѣ образувани нѣколко фонда, каквито сѣ фондътъ „Учителски заплати“, фондътъ „Постройка на пристанища“ и др. И когато се оспорва правото на съществуване на тѣй наречената система на фондове, нѣма нужда да търсимъ други основания за нейното съществуване: достатъченъ е фактътъ, че днесъ съществуватъ 235 фонда, за да заключимъ, че фондовете сѣ една необходимостъ.

Г. г. народни представители! Идеално би било всички приходи и разходи на държавата да бждатъ събрани въ едно, за да знае Народното събрание, че следъ като ги е разгледало и гласувало, то нѣма вече да се занимава съ тѣхъ презъ годината. Но тази класическа теория за уреждането на бюджетитѣ отдавна е изоставена. Животътъ върви по своитѣ пѣтици и закони, той е неумолимъ и налага на парламентитѣ да му се подчиняватъ. Въ всички европейски държави съществуватъ и се създаватъ фондове, едни отъ които съществуватъ сами за себе си, а други изпълняватъ помощна служба на държавата. Въ Англия, класическата страна на бюджетитѣ, не само съществуватъ фондове, но има и цѣли области, които се управляватъ безъ бюджетъ, само чрезъ субсидии. Напр., въ Англия цѣлата народна просвѣта, както се е развила отъ края на 18 вѣкъ до днесъ, почива на свободнитѣ фондове при английскитѣ енории и графства, като за нея се даватъ субсидии отъ държавата. Поради бързото и голѣмото развитие на народната просвѣта, тамъ се стигна до невъзможността народната просвѣта да бжде издържана отъ частнитѣ фондове и затова въ 70-тѣ години на миналия вѣкъ се прибѣгна до субсидирането на фондовете — положение, което съществува и днесъ. Когато държавата дава субсидия на едно предприятие, предназначено да задоволява една обществена служба, съ изпълнението на която сѣ с натоварили частни лица и институти, както е съ народната просвѣта въ Англия, Парламентътъ добива само едно право — правото на контролъ. Това го споменавамъ, защото то ще ми послужи по-нататъкъ, когато ще разгледамъ въпросъ за субсидирането на фондовете у насъ. И днесъ богатата английска държава прибѣгва за поправката, за преустройството на своитѣ държавни и общински пѣтици къмъ създаването на единъ специаленъ фондъ. Тя счита, че свободата, която се гарантира по тоя начинъ, ще може да даде по-ценни резултати, отколкото държавната централизация, която често вреди на извършването на подобенъ родъ предприятия.

Въ Германия цѣлото земледѣлско устройство въ неговитѣ научни институти — които интересуватъ и насъ въ бюджета — почива на частнитѣ фондове, на общественитѣ фондове или на фондове, въ които държавата участва чрезъ различни видове субсидии. Опитното дѣло въ най-голѣмитѣ центрове, какъвто е Берлинскитѣ Кайзеръ-Вилхелмовъ институтъ — което интересува и насъ въ бюджета при тѣй нареченитѣ опитни станции — е възложено отъ страна на държавата на частни фондове.

Да минемъ и на българска почва. Ако въ Европа, въ страни, които сѣ добре организирани, ние действително виждаме въ едни отъ най-важнитѣ служби, да се прибѣгва до системата на фондовете, то въ страни като България, където нѣма достатъчно сръдства, за да се задоволятъ всичкитѣ растящи нужди на развиващото се стопанство, на материалната и духовна култура, както и при неприемствеността въ нашитѣ парламенти, а именно всѣко почнато нѣщо да бжде изоставяно на другата година или най-малко промѣнявано по каприза на смѣняващитѣ се народни представители съ тѣхната — нека бждемъ искрени — голѣма некомпетентностъ, а въ много отношения голѣма несъобразителностъ и небрежностъ, азъ считамъ, че системата на фондовете, стига да бжде добре организирана, контролирана и упражнявана, ще може да даде добри резултати. И затуй азъ съмъ единъ отъ тѣзи, които счи-

татъ, че въ дадения случай, колкото и критиката на системата на фондовете да се явява теоретически оправдана, фондовете въ България не ще може да бждатъ премахнати. Азъ бихъ казалъ не трѣбва да бждатъ премахнати. Ако въ държавния бюджетъ бихме могли да опредѣлимъ известни работи 15—20 години по-рано, свършено други резултати щѣхме да имаме. Имаме известни области въ нашето държавно и обществено устройство, въ които фондовете дадоха вече резултати. Въ Софийския окръженъ съветъ презъ 1908/1909 г. се създадоха, безъ законъ, свободнитѣ фондове за планоснимането, водоснабдяването и постройката на училища, която практика бѣ възприета по-късно отъ други окръжни съвети. Работата се започна въ 1910 г. Това не легна въ тежестъ на държавата. Днесъ въ Софийския окръженъ съветъ — а и въ много други окръзи има наченки въ това отношение — ние се намираме въ положението, че следъ 6 години, когато ние едва днесъ гласуваме фонда за водоснабдяването на Дели-орманъ, ще имаме пълно модерно водоснабдяване. Благодарение на фонда, следъ 8 години ние ще имаме най-образцови училища въ всички населени мѣста. Следъ 4—5 години, ако увеличимъ кредита, или следъ 8 години, ако останемъ при същитѣ кредити, ще имаме и най-образцово планоснимане. Ето три служби, които, оставени само на редовнитѣ окръжни бюджети, нѣмаше да дадатъ абсолютно никакви резултати. И то не само защото персоналетъ въ всѣко държавно, окръжно и пр. учреждение гледа всѣкога да изпользува всичкитѣ общи данѣчни източници за своето лично задоволяване, но защото нѣмаше да може да се изпользува нито физическия трудъ, нито специалнитѣ жертви въ видъ на допълнителни такси, прибиращи отъ населението отначало доброволно, а после по силата на единъ специаленъ законъ, тѣй необходими за реализиране на водоснабдяването, планоснимането и постройката на училища. Софийскитѣ окръгъ е девета частъ отъ България. Ако се пресметне и работата, извършена въ другитѣ окръзи, ще се види, че има твърде ценни резултати. Ако тѣ сѣ незадоволителни, въ всѣки случай тѣ сѣ повече, отколкото бѣше направено по-рано въ продължение на 30 или 31 години до практикуването на тия фондове. Опитъ, прочее, на резултатно строителство чрезъ фондовете е направенъ както отъ държавата, така и отъ окръжитѣ. Всичко това е аргументъ въ полза на нашата теза, че държавата ни не може въ днешния день да мине безъ фондове и е противъ тѣзи, които искатъ тѣхното премахване.

Г-да! Азъ съмъ на мнение, че фондовете не можемъ да премахнемъ, че тѣ ще се развиватъ, ще растатъ, но ако не вземемъ съответнитѣ мѣрки, тѣ ще създадатъ една голѣма тежестъ, съ което ще се компрометиратъ всички фондове. Цѣльта на моята речъ е, да се изработи въ народното представителство едно установено мнение по въпроса, що е фондъ и какъ той трѣбва да се регламентира и управлява; кой фондъ е полезенъ и кой не, за да не отрупваме съ нови и нови фондове нито бюджета на държавата, нито бюджетитѣ на изборнитѣ учреждения.

Най-напредъ, азъ искамъ да направя една класификация на съществуващитѣ фондове.

Представенитѣ въ бюджетопроекта фондове, азъ ги раздѣлямъ на 4 вида: чисто културни, социални, косвено производителни и непосредствено производителни. Азъ не намирамъ основание да се гласуватъ отъ Народното събрание бюджетитѣ на създаденитѣ съ завещание фондове. Тѣ не трѣбва да се внасятъ въ Народното събрание и ние нѣмаме абсолютно никакво право да посѣгаме върху тѣхното предназначение.

И. Януловъ (с. д): Тѣ сѣ фондации, отдѣлни юридически личности.

Р. Маджаровъ (д. ст): Ако ние почнемъ да промѣняме съдържанието на завещанията, както имаше тенденция въ миналото Народно събрание, ние ще лишимъ държавата и обществото отъ такива фондове, защото никой човѣкъ нѣма да завещава имота си, когато предварително знае, че цѣльта, за която той го завещава, може да бжде промѣнена. До известна степенъ, косвено макаръ, стана една промѣна въ завещанието на единъ отъ най-голѣмитѣ дарители въ България. Ето, защо, тѣзи фондове трѣбва да бждатъ вънъ отъ бюджета на фондовете. Ние можемъ нѣкога да се занимаваме съ тѣхъ, но кога? Когато българската държава стане богата, съ достатъчно ресурси, за да може да ги валоризира. Вследствие на войнитѣ, стойността на нашата пара се намали и тия фондове по завещание не могатъ да изпълнятъ цѣльта, за която сѣ

създадени. Ако българската държава иска да поощри хората, които имат капитали, а нямат наследници, да ги завещават на обществото и на държавата, тя трябва непременно да валоризира тия фондове.

Социални фондове сж фондът „Обществени осигуровки“ и фондът „Социално и културно подпомагане на учителитъ въ народнитъ училища“.

Косвено производителни фондове сж фондовете за пштищата. Фондовете по земледелието, които днес сж консомативни, които непосредствено не дават приходи, ще ни дадат такива въ бъдеще. Непосредствено производителни фондове сж фондовете по Министерството на железницитъ. Когато построят единъ железен пътъ отъ 10—20 клм., той веднага почва да дава приходи.

Народното представителство ще трябва да си каже думата, на кои фондове ще трябва да се даде предимство. Моето мнение е, че трябва да се даде предимство на непосредствено и косвено производителнитъ фондове. Това може да не се хареса на известни хора, но ние не можемъ да имаме добро социално законодателство, докато не създадемъ производство и национално богатство; каквито и социални закони да създаваме, тѣ нѣма да се приложатъ, защото нѣма да имаме ресурси за тѣхното приложение. Или, ако ги прилагаме съ извънредни данѣци и такси, ще осиромашимъ общо страната, нѣма да имаме строителство, нѣма да имаме приходи и богатства, нѣма да имаме национални ресурси. Ето защо азъ считамъ, че правителството и Народното събрание трябва да дадатъ предимство на фондовете, които непосредствено и косвено даватъ приходи. Усилията трябва да бъдатъ насочени, както бѣха насочени и въ бюджетарната комисия, къмъ това: чрезъ фондовете да развиемъ на първо мѣсто съобщителнитъ сръдства у насъ — пштища и железници — и на второ мѣсто, да подобримъ земледелието, скотовъдството и горитъ.

Г. г. народни представители! Това е втората задача, която азъ смѣтамъ, следъ толкогодишна практика на фондовете, че трябва да бжде установена като законъ, трябва да бжде направена действителност. Когато тя стане действителност, ние ще имаме благодатни резултати и вмѣсто да говоримъ постоянно за тежеститъ на фондовете, ще можемъ, получавайки резултати отъ тѣхъ, да уредимъ цѣла редица обществени служби, които да създадатъ благосъстояние на нашата страна.

Другъ единъ въпросъ имамъ да изтъкна предъ народното представителство: когато единъ фондъ е създаденъ, никога не трябва да се намаляватъ, нито да се прехвърлятъ капиталитъ му, тъй като по-тоя начинъ се внася разстройство, което често пшти дава отрицателни резултати.

По фондовете, г-да, не може да се прави партизанство и ако се правятъ известни критики, тѣ не сж критики, които намаляватъ или увеличаватъ авторитета на изпълнителната властъ или на народното представителство. Азъ ще изкажа въ дадения случай едно мое лично разбиране. Имамъ фондъ за постройка здание за Министерството на финанситъ. Съ този фондъ днесъ можехме да построимъ едно много голѣмо и много доходно здание въ центъра на града, което да служи и за помѣщение на Българската народна банка. Ние прехвърлихме частъ отъ този фондъ за постройката на театъра. Министерството на финанситъ може да търпи, да кажемъ, и следъ 10 години да си прави здание, но когато почнемъ да прехвърляме фондовете, ние създаваме твърде опасни прецеденти. Нека правителството внимава. Лошъ или добъръ, всѣки създаденъ фондъ, дотогава, докато не се счете безполезенъ, докато безъ вреда не може да стане неговото унищожение, нека стои непожтнатъ. Какво правѣхме ние миналата и по-миналата година съ тия прехвърляния. Завчера въ бюджетарната комисия ние увеличихме таксата върху продажната стойностъ на дървенитъ материали, която такса отива за подобрене на горитъ, отъ 5% на 10%, обаче, новитъ 5% не отиватъ за подобрене на горитъ, а отиватъ за подобрене на земледелието. Макарь и взаимнообразно, ние прехвърляме суми отъ фонда за скотовъдството къмъ фонда за земледелието. По таквъ начинъ, ние спъваме развитието на скотовъдството и отъ него не може да се получатъ тия резултати, които се очакватъ. Ето защо, моето мнение е, че веднѣжъ създаденъ единъ фондъ, не бива нито изпълнителната властъ, нито ние, народнитъ представители, да прехвърляме отъ него суми къмъ други фондове. Една система на заличаване на фондовете и на прехвърляне суми отъ единъ фондъ

въ другъ, е лоша система, тя внася анархия въ установени институции — защото фондовете сж установени институции — което дава плачевни резултати.

Другъ единъ въпросъ е: да се не създаватъ разходи по известенъ фондъ, докато не се гарантиратъ достатъчно приходи за постигане поставената задача.

Съ законопроекта за народната просвѣта, ние създадохме фондъ за социално и културно подпомагане на учителитъ въ народнитъ училища. Следъ създаването на този фондъ, благодарение на бюрократизма у насъ, веднага почна да се харчи, настани се чиновнически персоналъ и се получи: приходътъ равенъ на предвидения разходъ. По този начинъ тази година фондътъ не ще може да задоволи нуждитъ, а идущата година още по-малко. Значи, ние сме създали нѣщо къпаво, което ще бжде предметъ на справедливи критики.

Г. докладчикътъ преди малко ви говори за фонда „Обществени осигуровки“. Споредъ мене, трябва да се почака известно време, докато се събератъ повече сръдства въ този фондъ, за да не бждемъ принудени да измѣняваме принципитъ на закона и да не бждемъ изложени на риска, фондътъ да не може да изпълни възложенитъ му отъ закона задачи.

Г. г. народни представители! При културнитъ и социални фондове трябва да усвоимъ рентната система — да не се правятъ разходи дотогава, докато фондовитъ капитали ще дадатъ достатъчна за удовлетворение на съответнитъ нужди рента, и по този начинъ да се освободи държавата отъ даването субсидии. България живѣ безъ обществени осигуровки 50 години, тя можеше да почака още 1—2 години следъ гласуването на закона за общественитъ осигуровки, който дава 80—100 милиона лева разходъ на годината, за да стане капиталътъ на фонда „Обществени осигуровки“ достатъчно голѣмъ, та да нѣма нужда г. министърътъ на финанситъ да казва: „Не мога да дамъ субсидията отъ 16 милиона лева на фонда „Обществени осигуровки“, защото нѣма отде да я взема“. Ако ние възприемемъ тая система, ще намалимъ субсидиитъ, които държавата дава на тѣзи фондове, нѣма да спремъ социалното развитие на страната и ще освободимъ известни сръдства на държавата, за да бъдатъ дадени тамъ, където се създава косвено или непосредствено благосъстоянието на страната, приходитъ на държавата.

Другъ единъ въпросъ. Създаде ли се фондъ, който е въ връзка съ държавата, българската бюрокрация не се ограничава да си послужа съ съществуващия чиновнически апаратъ, а създава нови органи. Това става по всѣки фондове. Най-напредъ се отваря една врата съ назначаването на нови 2—3 чиновници, а следъ това ставатъ 20—30. Този дефектъ на държавния бюджетъ го иматъ и фондовете. Ето защо фондовете почватъ да разходватъ за персоналъ.

Ц. Табаковъ (зан): Това е истина.

Р. Маджаровъ (д. ср): Трѣбва да се тури край на създаването на служби по фондовете. И затова азъ въ бюджетарната комисия настоявахъ, настоявамъ и предъ васъ, да си отваряме очитъ при създаването на длѣжности по фондовете. Азъ искамъ да възприемемъ принципа, че отъ фондовете ще се правятъ преимуществено материални разходи. Една бедна държава, като България, която едва уравновесява своя бюджетъ, въ която стопанството не е достатъчно развито, не може да си позволи лукса да има голѣмо количество чиновници. Но при все това, поради неподготовката на нашия чиновнически персоналъ, поради партизанството, въ България има много повече чиновници, отколкото е нужно за правилното отправление на държавнитъ функции. Ако по фондовете има много чиновници, ако не се тури край на тѣхното увеличение, азъ считамъ, че ще се направи една грѣшка. Думата взехъ днесъ между другото и за това, да подчертая, че трѣбва да разберемъ, какво отъ фондовете преимуществено трѣбва да се правятъ веществени разходи. По фондовете може да се допуснатъ единъ или двама чиновници, способни, подготвени, каквито не биха могли да се намѣрятъ между другитъ държавни чиновници. Обаче азъ виждамъ, че въ фондовете нахѣтватъ много чиновници и стѣмъ дълженъ да констатирамъ този дефектъ и да искамъ неговото премахване.

Г. г. народни представители! Трѣбва да се установи единъ стопански планъ по отношение на фондовете. Стопанскиятъ планъ ще трѣбва да бжде изработенъ и да легне идущата година въ бюджета на фондовете, за да

можемъ отъ тия фондове да получимъ по-голямъ резултатъ, отколкото получаванитъ до сега. Въ закона за разширение желѣзнопътната мрежа се установи единъ стопански планъ, който, ако би се прострѣлъ и по отношение фондовѣтъ при Министерството на земледѣлието, както и по отношение фондовѣтъ при другитѣ министерства, ще видимъ, както това ще установи малко по-късно съ цифрени данни, че ще имаме действително много по-голямъ резултатъ, отколкото имаме въ днешния день. По закона за разширение желѣзнопътната мрежа въ строежа на линиитѣ взематъ участие гражданитѣ съ своя трудъ или съ своитѣ пари, взематъ участие общинитѣ, окръжитѣ и държавата, която дава субсидии. Миналата година е било предвидено да пострѣятъ 33 милиона лева, но сѣ пострѣли само 21 милиона лева; останалото се взема въ трудъ и въ пари отъ населението. Работата се организира отъ Министерството на желѣзницитѣ, което има планъ, една цѣлостна система. Използуването на всичкитѣ срѣдства, откъдето и да идатъ тѣ, въ пари и въ трудъ, за пострѣйката на една линия се урежда отъ едно мѣсто. Тоя въпросъ за унификацията на даденъ фондъ досежно неговитѣ ресурси и използването имъ, както и за една централна директива е сѣществено, за да могатъ да даватъ фондовѣтъ действителни резултати. Понеже у насъ не се е достатъчно оценила работата, която е извършена по закона отъ 1921/1923 г. съ измѣненіето му отъ 1925 г., нека ми бѣде позволено да дамъ нѣколко цифрени данни, за да видите, г. г. народни представители, че ние сме много по-добре, отколкото често се говори и че, ако обърнемъ въ това отношение по-голямо внимание, ще получимъ положителни и много добри резултати.

Вѣрно е, че ние строимъ хиляда километра желѣзень пѣтъ; вѣрно е, че за пострѣйката на тия хиляда километра желѣзень пѣтъ сѣ необходими 2 милиарда и 800 милиона лева. Никой, обаче, не търси тия 2 милиарда и 800 милиона лева отъ редовния държавенъ бюджетъ. Самиятъ законъ даде вече своитѣ резултати. Днесъ се стрѣятъ хиляда километра желѣзень пѣтъ, съгласно този законъ, безъ да имаме каквѣто и да е протестъ отъ населението, защото то само разбира ползата, която му принасяме съ прокарването на желѣзници. Ние днесъ въ България имаме отчуждения, ако се не лъжа, въ размѣръ на 25 милиона кв. м. за тая цѣль, която земя населението е доброволно дало. Ако смѣтнете метъра по 3 л., както го смѣта Дирекцията на желѣзницитѣ, ще получите 75 милиона лева, но понеже нѣкои отъ мѣстата струватъ често по 5—6 л. квадратния метъръ, вие ще видите, че не помалко отъ 200 милиона лева сѣ влѣзли въ фонда по тоя начинъ. Протестъ нѣма. Азъ ви питамъ: ако днесъ вземемъ да отчуждаваме всичкитѣ тия земи, за да можемъ да прокарваме линиитѣ, колко ще трѣбва да платимъ? Нѣмаше да стигнатъ 2-та милиарда лева за изплащането само на тия мѣста. Опитътъ ни научи да прибѣгнемъ до тази система. Отчужденията на земи за пѣтица само въ Трънска околия струватъ на държавата милиони. Мисля, че заедно съ г. Янулова ги плащаме: канари по 20—30 л. метъра бѣха оценени. Добре, населението даде тия земи. Използуването на фонда почна едва преди 3 или 4 години и презъ 1925 г. имаме вече извършена работа отъ трудоваци, редовни и временни, и отъ платени работници за 127.311.000 л., а презъ 1926 г. тази работа възлиза на 166 милиона лева. Освенъ че навсѣкѣ платното е подготвено, ние имаме приготвени за използване около 245 км. желѣзници. По докладитѣ, които се правятъ на г. министра, се вижда, че на известни мѣста населението е дало въ трудъ, въ пари и въ материали повече отъ 50% отъ стойността на строената линия, като оставатъ за строежъ изключително голѣмитѣ съоръжения, направата на които може да бѣде задача само на държавата. Това може действително да ни убеди доколко системата на фондовѣтъ е полезна. Азъ съмъ отъ 20 години вече въ Парламента и 40 години въ политиката и зная какви сѣ до днесъ резултатитѣ отъ сѣществуването на фондовѣтъ. Вземете какво се е разходвало за откупуване и пострѣйката на желѣзници до войната и го сравнете съ това, което днесъ се разходва, и вие ще видите, че днесъ държавата, като внася само 30 милиона лева, постига едно по-голямо увеличение на желѣзницитѣ, отколкото преди войната.

Г-да! Желѣзнопътната мрежа трѣбва да разширимъ и, разширявайки я, трѣбва да вървимъ по пѣтя, по който всички народи сѣ организирали своитѣ съобщителни срѣдства. Това е единъ фондъ, който ще ни даде приходи чрезъ увеличаването на съобщителнитѣ срѣдства. Е добре, когато за социални, филантропически и други цели даваме

десетки милиона левове, ако дадемъ на министра на желѣзницитѣ обещанитѣ петдесетина милиони лева, ние ще имаме следъ 10 години готови нови 1.100 км. желѣзници.

Г. г. народни представители! Това се отнася до единъ отъ фондовѣтъ, който непосредствено дава приходи и който азъ ви посочвамъ като примѣръ. Нека г. министрътъ вземе думата и прочете всичкитѣ доклади и всичкитѣ негови наблюдения за полученитѣ резултати и вие ще видите, че тогава нѣма да ви бѣде тежко да дадете една сума отъ 2 или 3 милиарда лева. Тѣзи пари нѣма да се хвърлятъ, щомъ ви даватъ приходи още другия день. За да се пострѣятъ желѣзницитѣ, ще трѣбва единъ по-дълъгъ периодъ отъ време, ще трѣбва да се дава предвидената въ закона сума по 50—60 милиона лева или пѣкъ ще трѣбва да прибѣгнемъ въ утрешния день до заемъ. Въ всѣки случай, всѣки заемъ ще бѣде половината отъ стойността на строената желѣзница.

Това по отношение на единъ отъ голѣмитѣ фондове, който най-много интересува Народното събрание, макаръ и малко да се говори по него въ Камарата, и който азъ защитавамъ, защитавайки тезата, че фондовѣтъ въ България сѣ нуждни и полезни.

Г. г. народни представители! Минавамъ на другъ въпросъ — за фондовѣтъ по Министерството на земледѣлието. Преди малко, когато говорѣхъ по желѣзницитѣ, азъ изтъкнахъ необходимостта отъ единъ стопански планъ, като всѣки фондъ, както по отношение на срѣдствата, така и по отношение на труда, да бѣде съсредоточенъ въ една властъ, въ една ръка. Това нѣщо е еднакво важно за всички ресурси. Споредъ моето разбиране, то ще трѣбва да бѣде приложено и по отношение на Министерството на земледѣлието. Какъ? Това ми предстои да кажа сега съ нѣколко думи.

Днесъ България има 103 хиляди кв. км. повърхностъ, 5.400.000 жители, съ работна площъ около 38.700.000 декара. Въ България има около 12.600.000 глави едъръ и дребенъ добитѣкъ и едно грамадно пространство гори, което всѣки день се обезценява. Това е грамадниятъ капиталъ нс, а грамадниятъ социалъ-икономически устой на българската държава, на българското народно стопанство. България не само не е търговска страна, но даже не е още чисто земледѣлка; азъ бихъ се поколебалъ да кажа дали трѣбва да я наречемъ скотовѣдно-земледѣлка, или земледѣлско-скотовѣдна. България, споредъ характера на своето народно стопанство и поминѣкъ, е земледѣлско-скотовѣдна страна. Така трѣбва да бѣде третирана тя и при всѣка една мѣрка, която се взема за нейния напредѣкъ въ стопанско отношение. Както казахъ, въ България има около 38.700.000 декара работна площъ. Като изключимъ градското население, което не работи непосредствено земята, като изключимъ въ селата свещеницитѣ, които сѣ доста много, като изключимъ учителитѣ, които сѣ още повече, като изключимъ пораждания се еснафъ, който работи и земледѣлие, и занаятъ — има вече много села, където еснафството работи само съ скотовѣдството — ще излѣзе, че на семейство се падатъ по 47—48 декара работна земя, която днесъ за днесъ, ако се манипулира добре съ нея и се полагатъ всички необходими грижи, не само може да даде достатѣчни за изхранване на семейството и за посрещане на данѣнитѣ тежести приходи, но ще може да послужи като изворъ за забогатяване. Това се вижда и отъ експорта на зърненитѣ храни отъ нашата страна. Такъвъ е социалниятъ, така да кажа, обликъ на нашето селско стопанство. И ако добре разберемъ характера на българското селско стопанство, ние ще можемъ и добре да насочимъ всѣко мѣроприятие въ това отношение съ срѣдствата на фонда, който предстои да гласуваме.

Отъ 10 — 15 години азъ слушамъ да се говори отъ трибуната на Народното събрание за Дания и да се прави сравнение съ нея. Г-да! Не може да се сравнява нашето народно стопанство съ едно или друго европейско стопанство. Когато се разглеждаше законътъ за трудовата поземелна собственостъ, тукъ се споменаваше и Чехия. Въ 1919 г., когато бившиятъ министъръ г. Драгиевъ внесе законопроектъ за ограничение продажбата на непокрититѣ имоти въ новитѣ земи, повдигна се въпросъ какъвъ е характерътъ на българското селско стопанство и какъ трѣбва да бѣде квалифицирана неговата доходностъ. Този въпросъ въ България не е разрешенъ, а и до днесъ тя се сравнява съ другитѣ държави. Всѣка държава си има своето народно стопанство и сѣ огледъ на неговия характеръ трѣбва да бѣдатъ взети и съответнитѣ мѣрки за подобреніето му. Ако сравнимъ нашата страна съ Дания, която е два пѣти помалка по население и по територия отъ България, по отношение количеството на добитѣка, ще видимъ, че едриятъ

добитъкът в Дания е два пъти повече, отколкото в България. Ако направим сравнение с Дания по отношение износа на яйцата, между нашата кооперация и прословутата нейна кооперация, която храни Лондонът, ние ще се удивим. И затова много българи, действително, викат: „Хайде да направим и ние тази работа“. Сжщото е и за хубавото, първокачествено сирене и масло на Дания и Холандия, които се изнасят в големите центрове на Германия и Англия. Като се възхищаваме от известни хубави работи в другите страни, не бива да искаме да ги приложим непременно и в България. Тръбва да правим правилно заключенията си. В Дания, напр., има, както казах, два пъти повече едър рогат добитък, тя е в областта на Голфишрома, поради което, макар и да е много по-насевер от нас, там има повече паша през годината; там е определен и последният ден, в който добитъкът може да пасе, и за десетилетия, както в северна Пруссия и в част от Скандинавския полуостров, е определено какво количество добитък може да се изхрани. Ние, които сме на континента, където има валеж между 400 и 500 м. м. годишно, не можем да се сравняваме с тях по отношение с сотовъдството. Ние не можем да се сравняваме и по отношение на нашето птицевъдство. Не бива да забравяме, че в Холандия благодарение географическото и положение, както и на добрите железници и пристанища снесените яйца през деня на другата вечер сж на лондонския пазар. Тия благоприятни условия ние ги нмаме. Не можем да правим сравнение и по отношение на маслото. По-нататък ще ви кажа при мери и от други области. Това, което там правят, ние не можем да го направим. Когато, е дума за сотовъдството, ние сме в по-неблагоприятно положение било по отношение на пазара, било по отношение на тревата и климата, и ето защо е твърде неудачно да се цитира Дания като образец за земледълско и сотовъдно стопанство, което трбба да се съблюдава и от нас. Но това не значи още, че България се намира в толкова неблагоприятно положение в сравнение с Дания. Разликата е в това, че характерът на нашето стопанство е друг и грижитъ за неговото развитие трбба да бъдат други, за да може действително да се получат по-добри резултати. При размъра на нашето население и при количеството на декаритъ, организирането на земледълското стопанство — това е първият стадий на грижитъ за него; очистването на продукта — това е вторият стадий от развитието на земледълското стопанство; интензифицирането му — това е третият стадий; мелиорацията — четвъртият. При тия грижи, действително, ние можем да имаме много и много по-големи приходи от нашето земледълско стопанство, отколкото имаме днес.

Но ние имаме и друго едно преимущество — културните растения, които вирят в България. Тъ ще трбба, г. г. народни представители, много внимателно да се обработват. И азъ обръщамъ внимание, че всички опити и увлечения, които сж правени за развитието на културните растения, често дават отрицателни резултати. При пропагандата да се сже едно или друго културно растение винаги трбба да вървим в връзка с общия пазар на свѣта. Времето на големия келепир от тютювния мина; времето на маслодайните семена ще настъпи скоро, защото е констатирано, че за вътрешно употребление миналата година сме внесли 30—40 вагона маслодайни семена. По този начинъ ще запълним една празнота на пазара, ще задоволим една нужда, ще намалим един импорт за България. Но не трбба да се увличаме дотамъ, както едно време викахме: „Сейте маслодайни семена“ и чутъ ли не ще станем милиардерска страна! Грижитъ, които трбба да имаме по отношение на другите култури, ще трбба пакъ по сжщия внимателен начинъ да полагаме и по отношение на памука, който доби бързо развитие в България. Дай Боже, както се говори, че въ качествено отношение е добър, да можем да го произведем и въ количествено отношение достатъчно, за да можем, ако добре устроим нашето стопанство, да задоволим нашата вътрешна консомация, да се освободим от вънос на памукъ. Това ще бже една непосредствена наша задача. Това сж, обаче, работи, които сж *de longue haleine*, които ще трбба разумно да се съобразяватъ с нашето стопанство: това сж, работи, въ които и Министерството на търговията играе роля при определянето кои култури въ нашата земя ще трбба да се поощряватъ.

Това е единъ планъ на цѣлото управление, както въ други области, така и по отношение на системата на фондовете в България. Да съберемъ, да сгруппираме всичко това да бже основата. Въ това отношение азъ похвалявамъ бюджетопоекта на фондовете. Нашето народно сто-

панство такова, каквото е, трбба да се групира. Това сж горитъ, това е сотовъдството, това е работната земя 38.700.000 декара. Това е житото, което днес е главният извор на нашето богатство, заедно с дребните стопанства около него — птицевъдството и пр. Житото, това е земледѣлието въ чистата му форма, и то ще трбба да се развива. Азъ одобрявамъ бюджетопоекта на фондовете, който иска кредити за неговото развитие.

Но, г-да, нека ми бже позволено да кажа едно мнение, което имамъ като дилетантъ и като наблюдател на всичко, което се прави и говори за българското селско стопанство. Вѣрно е, че Батембергската пшеница дава отлични резултати, че тя можъ да се развие върху нѣколко типове жита. Трбба човѣкъ да обиколи Добруджа и Дели-ормана, когато пшеницата зрѣе, за да види нейния тежък класъ, за да се убеди, че е цененъ сортъ жито, който не населението, а природата е създадала. Когато, обаче, се развива даже най-обикновена култура — житото — трбба да се спазва известна мѣрка: Погрѣшно е увлѣчението въ мнзина, които поддържатъ, че само единъ типъ жито трбба да се въведе въ цѣла България. „Червенката“ отъ Софийското поле — тя може да не е хубава за търговеца, но тя въ северозападна България е ценна, поради своята тежестъ — пренесена другаде, се изродява на четвъртата, петата година. „Загарията“, пренесена въ северна България, губи отъ своите свойства. „Черното жито“ отъ Анхилско и Карнобатско не може да получи едно по-големо разпространение въ Ново-загорското поле. Всѣка област, благодарение на своята геологическа структура, на температурата и на валежитъ, дава единъ сортъ жито. Когато ще разпространяваме сортите жито № 14, 16 и 18, които вече сж създадени въ мѣста, където сж дали резултати, трбба да бждемъ щедри при отпускането на кредити дотогава, докогато този сортъ жито стане обикновенъ сортъ жито за сѣяне въ известна област. Освенъ това трбба да се отпуснатъ кредити на опитните станции, за изследване и други сортове жито въ нашата земя, както е направила Русенската опитна станция, за да видимъ какви резултати ще получимъ. Предпазливостта тукъ е много необходима, защото земята не знае да се подчинява на нашите своеволия.

С. Савовъ (д. сг): И скъпо се плаща.

Р. Маджаровъ (д. сг): Не, досегашната система не е скъпа. — Та това е първото нѣщо, на което трбба да обрнемъ внимание, когато ще определяме характера на нашето народно стопанство и специално на нашето земледѣлие. Ако схващаме така работата, ще можемъ да вземемъ какво могатъ да ни дадатъ фондовете, какво трбба да покровителствуваме, докде трбба да се простиратъ нашите грижи и отде вече трбба да почне предвидливостта, за да не получимъ, като се разпростремъ нашироко, отрицателни резултати.

Идвамъ сега на втората област отъ нашето стопанство — на сотовъдството, за което искамъ да ви дамъ една картина. Ще ви цитирамъ нѣкои цифри за нашето сотовъдство не затуй, че искамъ да ви държа лекция по сотовъдството, а защото тия цифри ни даватъ утѣхвания, какво трбба да правимъ за неговото подобрене.

Въ 1925 г. ние сме имали говежда добитъкъ 1.807.462 глави, срещу 1.606.563 въ 1910 г.; коне — 411.612, срещу 478.222 въ 1910 г.; биволи — 429.896, срещу 412.978 въ 1910 г.; мулета и магарета — 186.708, срещу 130.726 въ 1910 г. Всичко едъръ добитъкъ въ 1925 г. — 2.895.678 глави, срещу 2.628.289 въ 1910 г. Дребенъ добитъкъ: овце въ 1925 г. сме имали 9.905.990, срещу 8.669.620 въ 1910 г.; кози — 1.638.993, срещу 1.464.719; свине — 1.117.717 срещу 527.311. Всичко едъръ и дребенъ добитъкъ въ 1925 г. — 12.662.700 глави, срещу 10.681.290 глави въ 1910 г.

Тая статистика ни дава ясна представа за състоянието на нашето сотовъдство. Отъ нея ние можемъ да видимъ какво трбба да правимъ въ бъдеще с нашето сотовъдство, съ огледъ на неговото модернизиране.

Г-да! Азъ нма да говоря за борбата между овцата и земята. Това е единъ процесъ, който си върви, но като сравняваме цифритъ на овцетъ у насъ съ тия въ другите държави, ще видимъ, че ние сме една отъ най-богатите с овце страна, но само въ количествено отношение. Въ качествено отношение, а следователно, и по стойностъ, нашите овце стоятъ много назадъ. Поради липсата на старите пазари за нашите овце, ние далечъ не можемъ да считаме овцетъ, които имаме сега, за едно така грамадно богатство, каквото то бже преди балканската война, когато имаме голѣми пазари. Европейските пазари, които сж по-претенциозни, сж недостъпни за нашите овце. Отъ цифритъ, които ви дадохъ, явствува, че въ нашата страна има едно

значително увеличение преди всичко на овцетѣ и следъ това на говедия добитѣкъ. По количеството на овцетѣ ние сме втората страна на земното кѣлбо и първа въ Европа.

Е добре, г-да, днесъ нашето овцевѣдство се намира въ криза. Ние трѣбва да се замислимъ, за да подобримъ качествено нашата овца: както по отношение на млѣчността, така и по отношение на вълната, като въ сжщата пропорция намалимъ количеството на овцетѣ, тъй като работната площъ въ България постоянно се увеличава и полека-лека овцевѣдството трѣбва да се оттегли въ планинитѣ, където то е било нѣкога.

Ние ще трѣбва, така сжщо, да спремъ нашето внимание и върху биволския добитѣкъ у насъ. Г-да! Това е едно животно, което си отива и при все туй се увеличава. Въпрѣки прокарването на нови шосета, въпрѣки прокарването на желѣзници, които се увеличаватъ отъ година на година, въпрѣки новитѣ съобщителни сръдства — автомобили, камиони и др., които вече посещаватъ и селата, ние имаме и по отношение на другъ отрасълъ отъ нашето скотовѣдство — магаретата и мулетата — увеличение отъ 130 хиляди на 160 хиляди. И това е единъ пасивъ въ развитието на нашето земледѣлско-скотовѣдно стопанство.

Най-сетне по отношение на вола — другъ типъ отъ едрия добитѣкъ — който ще трѣбва да се остави при дребната земледѣлска собственостъ въ България, като основенъ работникъ за разоряването на земята, ние не сме достигнали количеството, което имаме преди войната. Сжщо и избититѣ презъ време на войната коне, все още не сме наваксали. А пазаръ за нашитѣ коне представлява не само нашето земледѣлско стопанство, но и нашата армия.

Азъ давамъ тая характеристика за състоянието на нашето скотовѣдно стопанство наредъ съ земледѣлското стопанство, за да си установимъ не какви реформи ще трѣбва да предприемемъ по отношение на него, защото това е работа не на насъ, а на респективния министъръ и на неговитѣ чиновници, но какъ ще схващаме фондовѣтъ или специално приходитѣ и разходитѣ по фондовѣтъ и да посочимъ пжтищата на тѣхното изразходване. Г-да! Това е първиятъ въпросъ, който ни се слага. Азъ оставихъ памука и другитѣ култури да се развиватъ повече на частни начала, както днесъ никой не говори за цѣвклото, защото фабрикантѣтъ е, който се интересува за неговото разпространение, както днесъ никой не говори за маслодайнитѣ семена, защото тѣхното разпространение сжщо така е оставено въ ръцетѣ на фабрикантитѣ. Първата наша грижа днесъ трѣбва да бѣде подобрието на нашата житна култура, а сжщо и на нашето скотовѣдство, което остава най-непреклонно, но и най-благодатния отрасълъ отъ нашето народно стопанство.

Г-да! Утрешниятъ день страната ще трѣбва да има много повече свине. И, действительно, въ това е единствениятъ нашъ прогресъ. Ние ще трѣбва да намалимъ количеството на рогатия добитѣкъ, защото макаръ и да има страни съ много по-голямъ количество рогатъ добитѣкъ, безспорно, не въ него се състои и богатството на България. Трѣбва да намалимъ биволския и другия рогатъ добитѣкъ. Сжщо и козитѣ, които сж нарасли съ 100 и нѣколко хиляди, ще трѣбва да бждатъ намалени съ огледъ на горското стопанство. За това, което ще се намалява, не сж необходими фондове, обаче, за това, което ще запазимъ, сж необходими специални грижи. Какво е то? Следъ житната култура, това е фуражѣтъ, това сж семената. Нашиятъ добитѣкъ, г-да, е безцененъ. Вследствие малкитѣ валежи тази година, вследствие сушата, която имаме, ще имаме криза, както преди 10—12 години, когато голѣма частъ отъ добитѣка въ Ряховско мрѣше, мрѣше и се продаваше на безценница. Необходимо е да вземемъ мѣрки, които ще дадатъ възможностъ при постоянното количество добитѣкъ, нужно за земледѣлското стопанство, да имаме осигурена и неговата постоянна прехрана. Ние днесъ имаме едно фуражно производство отъ 5.580.000.000 кгр. сѣно срещу една нужда при сегашното скотовѣдство отъ 4.200.000.000 кгр. сѣно. Азъ нѣма да споменавамъ цифри на естественитѣ ливади, нито на другитѣ. Азъ искамъ да кажа само, че ние трѣбва да увеличимъ количеството на декаритѣ, засѣти съ фуражни растения, за да получимъ необходимото количество сѣно отъ 4.200.000.000 кгр. Това, обаче, става съ семена. Прочее, въпросѣтъ, който се засѣга тукъ и по който говорихъ и въ бюджетарната комисиия, е, че трѣбва действительно да бждатъ доставени въ голѣмо количество фий и люцерна, за да можемъ въ кратъкъ срокъ да добиемъ достатъчно количество ливади и да оставимъ по-нататѣкъ всѣки стопанинъ да работи свободно.

Третиятъ въпросъ, г-да, е въпросѣтъ за подобрието на самото земледѣлие и скотовѣдство. За скотовѣдството —

азъ съмъ длъженъ да го кажа — ние сжщо така трѣбва да имаме планъ. Най-сетне и въ България се създаде планъ за едрото скотовѣдство. Опредѣлиха се вече районитѣ, въ които се подобрява по селекция нашата истинска порода, и районитѣ, въ които се въвежда европейска раса. Това е въпросъ, поне засега, приключенъ. Дано се не повтори кавгата между агрономи и ветеринари, та утрешния день да ни дадатъ една нова система.

Е добре, г-да, азъ бихъ казалъ, че не сръдствата, сж които разполага бюджетѣтъ, не сръдствата, сж които разполагатъ фондовѣтъ, а това сж милиарди, които ще трѣбва да се дадатъ. Ние можемъ да разрешимъ поставената задача не чрезъ намирането на тия милиарди, а само когато, имайки сръдства, масираме областитѣ, както по отношение на скотовѣдството, тъй сжщо и по отношение на земледѣлието. Когато сърбитѣ — казвахъ го на друго мѣсто — решиха да въведатъ въ Моравата тѣ наречената радуилска крава, тѣ получиха резултати въ продължение на 15 години, и като получиха добри резултати въ една областъ, разпрострѣха се навсѣкжде въ цѣлата страна. Тогава въ Шумадия вѣдиха свине и затуй обърнаха внимание на говедия добитѣкъ въ Моравата.

Що се отнася до земледѣлието и скотовѣдството у насъ, азъ моля подобренията въ това отношение да бждатъ застъпени по области, а не въ цѣлата страна. Опредѣлимъ, да кажемъ, Софийския окръгъ за монтафонската раса; той има най-големитѣ консомативни центрове и ето защо държавата трѣбва да положи всички грижи, за да се получи раса близка до чистата раса монтафони, следъ което да се остави населението само да организира по-нататѣкъ прехраната. То само ще разпространи въвеждането на тая раса. Развъждана първоначално на 3—4 мѣста въ единъ окръгъ, тая раса ще премине впоследствие отъ село въ село, чрезъ което държавата ще бѣде облекчена. Но ако речемъ да застъпимъ въ цѣла България искърската или монтафонската порода, дори ако бихме заложили цѣлия бюджетъ на държавата, нѣма да получимъ целенитѣ резултати, а именно: получаването на чистата, добрата, доходната раса.

Г-да! Азъ се спрѣхъ на три въпроса: житото, фуражнитѣ растения, които заслужаватъ нашето покровителство, и скотовѣдството. Както по отношение на едното, така и по отношение на другото, а така сжщо и по отношение на третото, ние трѣбва да действуваме по области. Само тогава ще имаме резултати и тогава действително ще създадемъ условия, населението само да подеме работата и да върви напредъ. Защото, нека ми бѣде позволено да кажа: когато ние се убедимъ, че населението само може да направи нѣщо, нѣма защо държавата по-нататѣкъ да се грижи. Ако действуваме по обратния пжтъ, тогава ние привикваме населението къмъ прося, населението се изхлѣбява и, вмѣсто да добиемъ положителни резултати, ние често пжти добиваме отрицателни резултати.

Въ връзка съ бюджета на фондовѣтъ, азъ минавамъ на единъ другъ въпросъ, който съмъ длъженъ днесъ да засегна. Държавата трѣбва да дава покровителство на сръдното българско стопанство само съ огледъ да може то само да поеме работата и съ свои сръдства и трудъ да я довърши. Ние ще трѣбва да покровителствуваме само тѣзи работи, които населението само не ги върши, или не ги съзнава достатъчно. Достатъчно е въ 2—3 села въ околността да се въведе единъ типъ пшеница и селянитѣ като видятъ, че единъ декаръ дава 250 кгр. отъ тая пшеница, като видятъ, че тя издържа на по-голямъ суша, на повече вода, че не я обрулва вѣтърѣтъ, тѣ сами ще търсятъ семе отъ тѣзи разсадници и ще развъждатъ този типъ пшеница. Но когато преминемъ на българското скотовѣдно стопанство, ние ще видимъ, че нѣма друга страна — освенъ Албания и Гърция — съ повече добитѣкъ и съ по-малко грижи, където населението не съзнава, че полагането на повече грижи ще го доведе до по-добри резултати. Сърбитѣ стоятъ понапредъ въ това отношение отъ насъ българитѣ. Като констатираме това положение на нѣщата, ще можемъ да дадемъ покровителство въ тази областъ. Перата, които се предвиждатъ, разумно използвани, и по моето разбиране масирани въ известна областъ, ще дадатъ резултати. Ето защо азъ считамъ, че трѣбва да ги гласуваме, колкото и да ни се видятъ голѣми.

Ще засегна другъ единъ въпросъ: дали това, което даваме съ фондовѣтъ, населението е готово да го възприеме. Най-консервативно въ цѣлъ свѣтъ и въ всички времена е земледѣлското стопанство. Ето защо не можемъ да оперираме лесно съ него, докато не се подготвимъ и докато не подготвимъ самото население. Не е достатъчно само да се проповѣдва на земледѣлското население, за която целъ има и кредити въ бюджета, а е необходимо още да се подготви

населението да възприеме това, което му се проповъдва. Ние проповъдваме на населението да развива подобрени раси добитък и то почва да развива такива, но нима нито фураж, нито обори и затова, вмъсто положителни, получаваме отрицателни резултати. Ние раздаваме земеделски машини и оръдия, но тѣ често стоят въ хамбаритѣ на този или онзи, или стоят въ общината, защото нѣма кой да ги тури въ действие. Една подготовка на населението по всѣко нововъвеждане, което считаме за полезно въ нашето народно стопанство, е необходима и това трѣбва да бѣде задачата на българския чиновникъ. Нека ми бѣде позволено да кажа, г. г. народни представители, че азъ не считамъ за задоволителна дейността на нашитѣ агрономи. Азъ имамъ възможностъ, когато бѣхъ министъръ, да кажа на моитѣ чиновници по желѣзницитѣ, че считамъ незадоволителна тѣхната работа. Когато азъ поехъ Министерството на желѣзницитѣ съществуваше законъ отъ времето на Стамболийски, съ който бѣха натоварени инженеритѣ да строятъ желѣзницитѣ съ трудова повинностъ. Азъ ги заварихъ въ едно положение тѣ да не могатъ да си представятъ да строятъ другояче желѣзницитѣ, освенъ тѣй, както строи българскиятъ архитектъ здания. Незадоволителна е работата на чиновницитѣ и по пошитѣ, и по желѣзницитѣ, и по училищата. Ние имаме едно чиновничество строго формалистично, което съблюдава точно работното време и гледа да откопче отъ него, безъ амбиция да се отдаде на своята служба. Подъ този общъ знаменателъ азъ поставямъ и българския агрономъ. Така щото една отъ задачитѣ на изпълнителната властъ е, да накара агронома да подготви условията за разпространението на машинитѣ между населението, за да можемъ да получимъ резултатитѣ, които очакваме.

Затуй, азъ предупреждавамъ: докато населението не е подготвено да си служи съ машинитѣ и уредитѣ, ще трѣбва да бѣдемъ внимателни по отношение доставката на тия уреди и машини, защото ако прибързаеме съ тѣхната доставка, ще ангажираме срѣдства, които нѣма да дадатъ резултати. Като председател на Съюза на земеделскитѣ кооперации азъ съмъ констатиралъ въ миналитѣ години такава грѣшка, която поправихме, като подготвихме хора, които да турятъ въ действие машинитѣ и уредитѣ. И държавата ще трѣбва да възприеме същото ако иска да има резултати. Следъ като доставихме трактори, триори, вършачки и други машини, поискахме отъ всѣка една кооперация да изпрати човѣкъ да следва единъ курсъ отъ 3 месеца, за да се подготви да може да манипулира съ тия машини. Чрезъ проповѣди ние искахме да накараме самитѣ кооперации да съзнаятъ и да поискатъ да стане това. Азъ мисля, че и държавата ще трѣбва да направи същото. Прибързането е опасно. Най-важно е да се подготвятъ хора, които да опериратъ съ необходимитѣ за модернизирането на нашето земеделѣние уреди и машини.

Какъ трѣбва да ставатъ доставкитѣ на земеделскитѣ оръдия и машини? Кой правятъ доставки на земеделски оръдия и машини? Най-много доставки правятъ частнитѣ лица, следъ туй идатъ нѣкои общини, следъ туй всички окръжни съвети, следъ туй Земледѣлската банка, Земледѣлското дружество, Общиятъ съюзъ на селскитѣ кооперации, Дирекцията на бѣжанцитѣ отъ известно време и Министерството на земеделѣнието. Питамъ азъ, защо всички тия учреждения доставятъ разхвърляно? Защо действуватъ разхвърляно? Защо имаме много частични доставки? Защо по такъвъ начинъ често да получаваме отрицателни резултати, тѣй като не може да се изучатъ предварително нуждитѣ? Общинитѣ не знаятъ кѣде раздаватъ машини окръжнитѣ съвети, окръжнитѣ съвети не знаятъ кѣде раздава машини министерството, а Общиятъ съюзъ на кооперациитѣ и Земледѣлското дружество действуватъ на своя глава. По такъвъ начинъ се раздаватъ земеделски машини дѣто трѣбва и дѣто не трѣбва, когато може разумно да бждатъ раздадени. Ако по предварително проученъ планъ тия машини бѣха дадени въ известни села, въ разстояние на 2—3 години щѣхме да модернизираме тѣхното производство и фондътъ постепенно щѣше да се освободи отъ тѣзи грижи и да изчезне или да добие други форми, споредъ бждещитѣ нужди на страната. Г-да! Начинътъ на доставянето на машинитѣ е различенъ. Постояннитѣ комисии отдаватъ доставкитѣ на търгъ. Министерството на земеделѣнието купува направо въ Европа, Общиятъ съюзъ на кооперациитѣ купува въ София. Г-да! Защо всички доставки да не се обединятъ, като съ много по-малко лица, съ чиновницитѣ на Министерството на земеделѣнието или на съответната постоянна комисия, бждатъ направени? Също защо и планирането да не се извърши отъ едни и същи чиновници? По такъвъ начинъ ще може да се изработи единъ по-добъръ планъ за снабдяване земеделцитѣ съ машини

и нѣма да се натрупватъ на едно и също мѣсто излишни машини. Нека се не мисли, че съ дребнитѣ доставки, които се правятъ отъ окръжнитѣ съвети и отъ общинитѣ, ще се постигне тая цель. Азъ не искамъ да говоря за Софийския окръженъ съветъ, който дава голѣми срѣдства за купуване на земеделски машини.

Министъръ Д. Христовъ: Всички окръжни съвети даватъ около 10 милиона лева, а трѣбва да се дадатъ милиарди.

Р. Маджаровъ (д. сг): Окръжнитѣ съвети харчатъ най-малко 2 милиона лева за разноси по доставянето на машинитѣ, а ако ги доставятъ заедно съ министерството, ще спестятъ тия 2 милиона лева.

Министъръ Д. Христовъ: Тази година доставкитѣ на окръжнитѣ съвети направихме ние и на много по-низки цени, отколкото при последнитѣ търгове.

Р. Маджаровъ (д. сг): Завчера Търновската окръжна постоянна комисия купила машини за 1½ милиона лева безъ Васъ. Азъ искамъ Народното събрание да реши доставкитѣ да ставатъ заедно. Азъ съмъ искалъ да се въведе тази система въ окръжнитѣ съвети, защото тя дава резултати. Вѣрно е, че окръжнитѣ съвети даватъ 15 милиона лева за купуване на машини, но Общиятъ съюзъ на кооперациитѣ само тази година е направилъ следнитѣ доставки: за батози 18.200.000 л., за трактори 14.300.000 л., за триори 1.500.000 л., за плугове 2.250.000 л., за лозопръскачки 600.000 л., за гребла 600.000 л., за дребни съчва 100.000 л. или всичко 37.550.000 л. Тая доставка е дала досега на Съюза чиста печалба 4 милиона лева. Това не е нашъ къръгъ, това е капиталъ, който влагаме въ българскитѣ кооперации. Ако бѣхме се съединили да работимъ заедно, Общиятъ съюзъ на кооперациитѣ, министерството, Земледѣлската банка, окръжнитѣ и общинскитѣ съвети, бждете увѣрени, че планътъ щѣше да бѣде по-добъръ, че усилията на министерството щѣха да бждатъ много по-благодатни, и резултатитѣ щѣха да бждатъ още по-добри, отколкото сж днесъ.

Министъръ Д. Христовъ: Тѣ сж добри и сега.

Р. Маджаровъ (д. сг): Г. министре! Нима Вие не искате да работимъ заедно? Нима ако Ви протегне ръка Общиятъ съюзъ на българскитѣ селски кооперации, ще кажете: махнете я? Въ този Съюзъ не влизатъ ли 130 хиляди селски стопанства, които съставятъ една седма отъ населението на България?

Азъ говорихъ, че има назрѣла нужда отъ машини и че тѣ даватъ добри резултати.

Но, г-да, азъ съмъ решителенъ противникъ на това, да се даватъ на населението машинитѣ съ намалени цени. Това съмъ поддържалъ и въ Софийския окръженъ съветъ. Съ намалени цени може да се даватъ машини само тамъ, кдето за пръвъ пътъ проникватъ машинитѣ. Проникватъ ли машинитѣ, фондътъ, както и държавнитѣ и частнитѣ кредитни учреждения ще трѣбва да даватъ машинитѣ на малко по-евтини цени отъ пазаритѣ, но не да се привиква населението съ намаленитѣ цени къмъ просия, защото нѣма нищо по-лошо отъ това да се привиква населението къмъ просия.

Министъръ Д. Христовъ: Ние изпълняваме законъ.

Р. Маджаровъ (д. сг): Всички материални закони, които прѣчатъ на разумното използване на фондоветѣ, ще трѣбва да бждатъ отиѣнени. Задачата е да помогнемъ на народното стопанство, и затова азъ казахъ, че ще гласувамъ кредита.

Та, г. г. народни представители, азъ считамъ, че не трѣбва да свикваме земеделцитѣ съ системата на намаленитѣ цени, защото съ това се злоупотребява.

Другъ единъ въпросъ, който ще засегна предъ васъ, е: какъ да се организиратъ доставкитѣ на земеделски машини? Г-да! Азъ ще препоръчамъ на Министерството на земеделѣнието — не мога да наложя — да се създаде при него една комисия или комитетъ, каквото щете наименование дайте, въ която да бждатъ представени голѣмитѣ доставчици: Общиятъ съюзъ на кооперациитѣ, Земледѣлската банка и Дирекцията на бѣжанцитѣ, която на своя глава върши доставки за десетки милиони а, така също, да има представители на общинитѣ и окръжията. Тази комисия, подъ ръководството на министра на земеделѣнието, ще из-

работи единъ планъ за доставката и разпредѣлянето на машинитѣ. Това ще даде добри резултати.

Иде сега последниятъ въпросъ въ връзка съ бюджета на фондоветѣ, който въпросъ, споредъ моето разбиране, засѣга и народното стопанство. Азъ, г-да, бѣхъ си наумилъ да говоря за Дирекцията на трудовитѣ земеделѣтски стопанства, обаче сега ще кажа само нѣколко думи по този въпросъ, а може-би при второто четене ще използвамъ 15-тъ минути, за да кажа мнението си.

Азъ бѣхъ противъ закона за трудовата поземелна собственостъ, съмъ и сега противъ него и всѣкога, когато ще се иска отмиѣняването му, ще гласувамъ „за“. Даже навремето азъ убедихъ респективния министъръ Оббовъ да оттегли законопроекта. Отъ тая трибуна азъ изтъкнахъ, че отъ идеята за трудовитѣ земеделѣтски стопанства въ България нѣма да се получатъ очакванитѣ резултати и предупреждавахъ тогава да не се прокарва законопроектъ. Азъ поддържахъ, че може да се възприеме трудовиятъ принципъ, но да се възложи неговото прокарване на други учреждения като се прибѣгне до съвършено други начини за изземване на имотитѣ, които не се работятъ непосредствено отъ стопанитѣ, безъ да се тероризира сръдниятъ или даже малко едриятъ съ 400—500 декара стопанитѣ. Азъ не считахъ, че трѣбва да се разпарцалосватъ едритѣ стопанства, защото знаехъ, че ще имаме отъ това само лоши резултати. Е добре, азъ не бѣхъ послушанъ, законътъ съществуваше вече седма година, той се прилага и до днешенъ день, и Богъ знае, ако го оставимъ, докога ще се прилага. Въ 1925 г., когато се създаваше законътъ за трудовитѣ земеделѣтски стопанства, тогава азъ казахъ: запазете едритѣ чифлици, защото въ утрешния день тѣ ще трѣбватъ на държавата за образцови стопанства. Когато се прокарваше законътъ за трудовата поземелна собственостъ, азъ казахъ на болшинството на Стамболийски, че съмъ съгласенъ да се взематъ чифлицитѣ до единъ, но да ги запазимъ като обществена собственостъ, за да можемъ въ утрешния день да ги преобразуваме въ образцови стопанства. Е добре, това, г. г. народни представители, не стана. Голѣмитѣ помѣстия — и безъ това бѣха малко — днесъ ги нѣма и затова ние виждаме какъ въ Бургаския окръгъ, където имаше нѣколко голѣми чифлици, които бѣха взети отъ тѣхнитѣ собственици и разпокъсани, министърътъ на земледѣлнето днесъ е принуденъ да харчи десетки милиони лева да купува имоти, за да създаде единъ заводъ за добитѣкъ. Навремето ние не можахме да запазимъ едритѣ частни имущества, които можехме да обрнемъ на обществени, а ги разпокъсахме и днесъ не можемъ да създадемъ завода, защото нѣмаме земя, а съ 10—20 декара заводъ не става. Ето, днесъ ние имаме нужда отъ опитни полета, за които ни сѣ необходими 5—10 хиляди декара, а нѣма откъде да ги намеримъ. Азъ казахъ на Оббова: Г-да! Недейте посѣга на едритѣ стопанства, защото тѣ ще ни потрѣбватъ въ утрешния день, за да можемъ да правимъ каквито и да е опити въ областта на земледѣлското и скотовъдното стопанство; иначе, ние ще бждемъ принудени да отчуждаваме земя. Азъ питамъ: къде сѣ резултатитѣ отъ приложението на двата закона? Г-да! Азъ съмъ готовъ на всички анкети, които биха били възможни въ България, за да потърсимъ да видимъ дали действително нѣкой се оземли по тѣзи закони. Ще ви посоча единъ случай въ селото Вълчи-дрѣмъ. Тамъ се взеха около 15 хиляди декара частни имоти и понеже почвата не е била добра и не сѣ явили достатъчно селяни, за да взематъ тази земя, поканаха циганитѣ, които никога не сѣ работили земя, да дойдатъ да взематъ тази земя и да я работятъ! Г. Дръновски знае този фактъ. Едно богатство, което принадлежеше на частни лица, не можехме ли да го обрнемъ на обществено богатство при безценицата, на която тогава можехме да го имаме? Когато дохожда въпросъ за прилагането закона за трудовитѣ земеделѣтски стопанства, азъ и до днесъ стоя на положението, че трѣбва да бждемъ крайно внимателни, за да не се унищожатъ окончателно мѣритѣ, не защото тѣ ще въкуватъ — азъ съмъ за тѣхното използване — но защото обръщането имъ въ частни имоти нанася веднага голѣмъ ударъ върху количеството на добитѣка. Преди да сме замѣнили съществуващия добитѣкъ съ другъ по-доходенъ, по-модерно храненъ, унищожаването на мѣритѣ, ще ни постави въ тежкото положение на криза. Ето защо, азъ съмъ противъ закона, не защото защитавамъ притежателитѣ на чифлици, които никога не сѣ стѣпвали въ земятъ си, а защото защитавамъ сръдния и дребния земеделѣцъ, които въ случая иматъ нужда не само отъ известно количество декари земя, но и отъ интензивно земледѣлие, отъ модерно скотовъдство, за да могатъ по таквъ начинъ да получатъ отъ същата земя повече приходи. Затова, обаче, трѣбва да създадемъ об-

разцови комплекси, които ще дадатъ евтини семена за фуражъ и евтинъ разплоденъ расовъ добитѣкъ.

Нѣкой отъ земеделѣцитѣ: Модерното скотовъдство става съ земя, г. Маджаровъ.

Р. Маджаровъ (д. сг): Напи това ви говоря.

Сжщиятъ отъ земеделѣцитѣ: Азъ съмъ свършилъ земеделѣтско училище, а нѣмамъ земя, където да приложа своитѣ знания. Законътъ за трудовитѣ земеделѣтски стопанства не се прилага.

В. Драгановъ (з. в): Вие много хубаво защитихте чифлицитѣ, г. Маджаровъ.

Р. Маджаровъ (д. сг): Ние съ г. Драгановъ се познаваме твърде отдавна, защото и другъ пътъ той по сжщия начинъ ме е прекъсвалъ. Но той не работи земя. Другия господарь, който ме прекъсна, не го познавамъ, но като става въпросъ за прилагане закона за трудовитѣ земеделѣтски стопанства, азъ ще ви кажа, че и до день днешенъ Кочо Калчовъ владѣе селото си. И въ 1919 и въ 1921 г. азъ имахъ случай да приказвамъ съ Оббовъ...

Д. Гичевъ (з. в): Г. Маджаровъ! Чифлицитѣ владѣятъ днесъ земятъ си, защото вашата власть имъ ги върна. Ако искате да създадете семепроизводни станции, вие имате възможностъ. Земятъ на чифлицитѣ не сѣ прѣснати и повечето отъ тѣхъ сѣ въ ржцетѣ на старитѣ имъ стопани. Самъ г. министърътъ на земледѣлнето бѣше доста откровенъ да зъяви въ комисията, че той е далъ нареждане да не се отчуждаватъ чифлишки имоти за оземляване. Ако сте партизани на тази политика и смѣтате, че тя може да бжде наложена, не е късно. И днесъ има още достатъчно частни земи, групирани на едно мѣсто, които може да се обрнатъ на заводи и модерни държавни стопанства.

Р. Маджаровъ (д. сг): Г-да! Азъ не обичамъ да ме прекъсватъ, но когато ме прекъснатъ, отговарямъ. Законътъ за трудовата поземелна собственостъ се създаде въ 1921 г. Две и половина години той функционира, но нито на Кочо Калчовъ се вземаха земятъ, нито на чифлицитѣ, за които вие говорите. Днесъ още съществуватъ голѣми землевладения и когато вие ги сочите, нека да видимъ къде сѣ отговорноститѣ, за да бждатъ тѣ още въ ржцетѣ на старитѣ имъ стопани, а не да бждатъ обрнати въ образцови стопанства. Вие нѣмате право да говорите за земятъ на чифлицитѣ. Къде измѣствате въпроса?

Навремето азъ казахъ, че нѣмате право да вземате единъ голѣмъ частенъ имотъ отъ единъ собственикъ и да го разпарцелирате и да направите нѣщо, което нито населението ще задоволи, нито държавата. И днесъ говорите за чифлишкитѣ земи вие, които управлявахте до 9 юний 1923 г. и които създадохте този законъ за трудовата поземелна собственостъ, но не го приложихте, или го прилагате само по отношение на ония едри землевладѣлци, които трѣбваше да бждатъ унищожени, а не и спрямо ония, които ви плащаха подкупи — на тѣхната земя не посегнахте. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Не е въпросъ да говоримъ за конкретни случаи, г. Гичевъ. Вие имате другари, питайте ги, защото по-добре е такива въпроси да не се засѣгатъ. За мене е важно да констатирамъ, че при действието на единъ законъ не получихме ония резултати, които се очакваше да се получатъ, защото въ България при земеделѣтския режимъ не се гледаха интереситѣ на селското стопанство, отъ които трѣбваше да се изхожда, а се следваше една фалшива теория — създадена ужъ отъ интересъ на земеделѣтското население — че известно количество декари сѣ достатъчни за едно селско стопанство.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Ако законътъ за трудовата поземелна собственостъ се прилагаше, Дирекцията за трудовитѣ земеделѣтски стопанства отдавна трѣбваше да бжде ликвидирана.

Р. Маджаровъ (д. сг): Г. Бешковъ! Азъ мисля, че нѣма защо да ме убеждавате въ това.

Г. Данаиловъ (д. сг): Г. Радоловъ държа речъ въ бюджетарната комисия и изказа съжаление за направеното и призна, че сѣ били неспособни да направятъ онова, за което се бѣха заловили.

Д. Гичевъ (з. в): Азъ Ви моля да вземете официалнитѣ данни на дирекцията и да видите количеството на земята, която е била раздадена.

Г. Данаиловъ (д. сг): Азъ казвамъ, какво г. Радоловъ призна въ присъствието на всички членове на бюджетарната комисия — че не сѣ били способни да приложатъ закона. Какво е Вашето мнение, азъ не казвамъ. Азъ казвамъ, г. Радоловъ какво призна въ бюджетарната комисия.

Д. Гичевъ (з. в): Излъзте съ цифри, както ние ви отговаряме.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: (Звъни)

Р. Маджаровъ (д. сг): Ако има земи нераздадени, азъ съмъ отъ тѣзи политики, които желаятъ да се потърсятъ отговорноститѣ. Ако земята бѣше раздадена, законътъ за трудовата поземелна собственост щѣше да бѣде приложенъ. И ако засегнахъ въпроса за трудовата поземелна собственост предъ васъ, то е, за да изкажа само едно съжаление, че въ България сѣ прибрзани закони, сѣ недоучени мѣрки, ние правимъ повече пакости, отколкото принасяме полза. Днесъ ние ще бждемъ принудени да закриемъ една конезаводна станция, каквато е тази въ Бургаския окръгъ, за да съкратимъ едно перо отъ 20 милиона лева, понеже нѣмаме срѣдства. А ние можеме да разполагаме съ грамадни земи въ Бургаско и Анхилско.

Г-да! Азъ казахъ, повтарямъ и сега, нека ме чуятъ, не вие, които не ме разбирате или не искате да ме разберете, а управлението, властта на българскитѣ земеделски стопани, които почватъ да реагиратъ въ много отношения: не може да се играе съ земята по такъвъ начинъ, че да се унищожи съществуващото сега скотовѣдство. Азъ съветвамъ умѣреностъ и отиѣреностъ. Азъ обръщамъ внимание на г. министра на земеделѣието, що се касае до прилагането на закона за трудовата поземелна собственост — какъ и дали ще бжде измѣненъ, не знамъ — щото всички земи, които сѣ останали и могатъ да бждатъ обектъ на едно образцово стопанство, да бждатъ запазени. Всички общински земи, които биха могли въ бждеще да накрѣнятъ скотовѣдството, ще трѣбва да бждатъ, колкото е възможно по-малко раздавани. Азъ зная, че има население, което ще трѣбва да се снабди съ земя. Бѣжанцитѣ, напр., ние не можемъ да ги оставимъ безъ земя. Азъ чувамъ, че ще дойдатъ още 3 хиляди бѣжански семейства, а това сѣ близо 15.000 души, които ще иматъ нужда отъ нови земи. Ето защо, казвамъ, недейте счита, че само единъ законъ, само една мѣрка въ народното стопанство може да бжде панацея, която да лѣкува всичко. Нито всички бѣжанци могатъ да станатъ земеделци, колкото и да ги снабдявате съ земя, защото мнозина отъ тѣхъ иматъ друга професия и не могатъ да привикнатъ съ новото положение, нито пъкъ всички българи ще останатъ по селата. Ние имаме една задача, прочее: не да гледаме да снабдяваме населението съ повече декари земя, а да се стремимъ да увеличимъ производството. Нека да оставимъ земята спокойна. Защото, г-да, безъ да имате спокойна земя, вие не можете да получавате кредитъ отъ Земледѣлската банка. И когато тя, разбирайки своята обществена, държавна и социална роля, ви открива кредити, тя ще ги изчерпи и ще бжде принудена да търси чужди пари. Но безъ спокойна земя тя нѣма да може да намѣри кредити въ Европа. Тоя въпросъ трѣбва да се приключи, той трѣбва да слѣзѣ отъ сцената, за да се разбере най-после, че туй, което е станало, е станало, и че въ бждеще земята ще принадлежи твърдо като частна собственост на отдѣлнитѣ стопани. Ако въ свѣтска Русия земеделецътъ можа да устои срещу насилията на властта, за да бжде днесъ призната неговата частна собственост; ако днесъ въ Русия, въпрѣки нейното комунистическо управление, се получи историческия курioзъ общинното землевладѣиѣ да се повърне въ частна собственост, ако въ Германия, въпрѣки че тамъ управляваха три години социалисти, никой не посмѣа да посегне върху голѣмитѣ чифлици — причината бѣше тая, че земята трѣбваше да бжде спокойна, защото, както ви казахъ, отъ нейното развиване ще се намали нейното производство. Днесъ и на насъ се налага това, което историята е създала — спокойната, твърдата частъ на собственостъ върху земята — да го запазимъ, за да можемъ да намѣримъ и третото срѣдство за преобразуването на нашето народно стопанство.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Конституцията въ Германия унищожи фермитѣ.

Р. Маджаровъ (д. сг): Тия срѣдства вървятъ въ следущия стадий: първо, редовниятъ бюджетъ, като въ това отношение мѣстнитѣ учреждения, частнитѣ стопани и държа-

бата се групиратъ; второ, фондоветѣ, които гласуваме на министра на земеделѣието и най-сетне съ необходимото успояване на земята и нейното подобрене, да отворимъ правия пътъ на истинското разрешение, а именно да снабдимъ Българската земеделѣйска банка съ кредити, да ѣ дадемъ възможностъ да сключва заеми. Когато тя ще има тѣзи заеми, тогава голѣма частъ отъ перата на тоя фондъ ще иматъ времененъ характеръ, ще изчезнатъ, какъвто времененъ характеръ трѣбва да добиятъ и всички фондове. Тогава ще създадемъ възможността, щото Земледѣлската банка да отиде непосредствено къмъ частния собственикъ. Тогава фондоветѣ ще се намалятъ и ние ще можемъ да минемъ къмъ друга работа въ Народното събрание.

Следъ тия думи и бележки азъ вече свършвамъ моята речъ като заключавамъ, че при положението, въ което се намираме днесъ, азъ съмъ за закриването отъ нова година, както е предложено съ бюджета на фондоветѣ, на Дирекцията за трудовитѣ земеделѣйски стопанства. Тя отиде въ Дирекцията за настаняване бѣжанцитѣ. И днесъ намѣсто една дирекция, тѣ станаха две, а съ фонда за културни мѣроприятия по Министерството на земеделѣието ще станатъ три. Г-да! Да не създаваме излишни учреждения, а да даваме срѣдства на министра за материални разходи. Моето заключение е следното.

Азъ изложихъ начинитѣ, по които смѣтамъ, че трѣбва да бждатъ организирани фондоветѣ, следъ като изказахъ предъ васъ своето убеждение отъ ползата не, отъ необходимостта фондоветѣ въ България да се развиятъ. Азъ посочихъ и примѣрно на нѣкои фондове и казахъ, че ние не само трѣбва да скѣпимъ тѣзи фондове, но трѣбва да имъ се притечемъ на помощъ, ако искаме щото онѣзи фондове, които носятъ приходи, да дадатъ нови приходи и богатства на държавата, както и да дадемъ срѣдства за други фондове — по земеделѣието и скотовѣдството — които също ще даватъ нови богатства, нови приходи на държавата. По-нататкъ ние трѣбва да преминемъ къмъ създаване не на социални закони, а на социално благосъстояние на нашитѣ бедни маси. Това е моето философско разбиране относно мѣроприятията, които трѣбва да се предприематъ.

Но, г-да, азъ свършвамъ своята речъ. Всичко, което казахъ, не мога да го искамъ да бжде реализирано още тая година. Това сѣ само идея, които живѣтъ ми е подсказалъ, които азъ развихъ и въ бюджетарната комисия. Това сѣ моитѣ схващания за правилното отправление на държавнитѣ финанси и общественитѣ служби. Тѣхното реализиране ще бжде въпросъ на утрешния день. Днесъ азъ ще гласувамъ бюджета за фондоветѣ такъвъ, какъвто е предложень, при съзнанието, че днесъ тѣ не могатъ да бждатъ по-добри.

Азъ казахъ въ бюджетарната комисия и сега пакъ ще го кажа: когато установяваме единъ фондъ, ние трѣбва да искаме преди всичко той да бжде установень съ законъ, защото само по пътя на законитѣ — както казахъ и вчера по поводъ на едно прошение — ние ще можемъ да обсъдимъ дали едно мѣроприятие ще бжде полезно, за да го гласуваме или нѣма да бжде полезно, за да не го гласуваме. Всѣкога, когато се ангажиратъ държавни срѣдства, особено при настоящето положение на нашитѣ финанси, тѣ трѣбва да бждатъ ангажирани съ съгласието на министра на финанситѣ. Когато гласуваме единъ законъ за фондъ, ние ще видимъ дали той е полезенъ и само тогава ще се съгласимъ да го гласуваме, когато има съгласието и отъ рѣспективния министъръ. Често сѣ единъ административенъ актъ, както и съ гласуването на законъ за фондъ, ние засѣгаме известни приходи. Азъ трѣбва да ви кажа, че и азъ като министъръ съмъ създавалъ такива фондове, които впоследствие сме търсили да отнесемъ къмъ бюджета. Но азъ смѣтамъ, че тая работа е погрѣшна. И на мене трѣбваше да ми се отворятъ очитѣ отъ голѣмото натрупване на фондове, за да кажа, че даже когато създавахъ фонда за санаториума на телеграфопошенскитѣ служаци, азъ трѣбваше да го създамъ по общия законодателенъ редъ, щомъ се ангажира чрезъ него макаръ една стотинка държавна пара. Това е първото заключение, което трѣбваше да направя.

Второто, г-да, е, че веднѣжъ легнало това въ бюджета, ние трѣбва да имаме предъ видъ две нѣща, безъ които не можемъ да упражняваме единъ истински контролъ върху изпълнителната власт. Не е въпросъ да гласуваме кредити; не е въпросъ да държимъ дисертации, за да показваме какво трѣбва да бжде стопанството — областъ, която не засѣгатъ европейскитѣ парламенти — а е въпросъ да знаемъ всѣка година състоянието на всѣки единъ създаденъ фондъ и резултатитѣ, получени отъ него. И азъ

искамъ идущата година г. г. министритѣ, които иматъ въ ведомството си фондове, да се явятъ тукъ съ доклади. Г-да! Това е една отъ полезнитѣ мѣрки, защото при нея ще познаваме дали добре сме постѣпили съ единъ фондъ или не, и въ последния случай да го измѣнимъ; при нея ще можемъ да премахнемъ известни безобразия, които сѣ ставали. Защото въ бюджетарната комисија се констатира, че ние гласувахме законъ за общественитѣ осигуровки, за да помагаме на работницитѣ и нуждающитѣ се малоимотни хора, а е имало лѣкари, които сѣ вземали 200 хиляди и 150 хиляди лева на годината отъ образувания за целта фондъ. Кѣде отиваме ние по този начинъ? Когато се правятъ съответнитѣ писмени доклади по упражнението на фондовѣтъ всѣка година, когато се констатира тия работи, г-да, ние ще бѣдемъ силни по отношение изпълнителната власт, но ние ще ѝ помогнемъ често пѣти и въ изпълнението на нейната функция, защото, бидейки свободни, ще можемъ да направимъ по-голямъ обществена критика.

Пристъпвамъ къмъ последната частъ отъ моята речъ. Г-да! Когато е въпросъ за бюджетъ, ние следъ две или три години приключваме само цифритѣ по бюджета. Ние имаме експозе на министерството. Когато дохожда въпросъ за фондъ, който застѣга отдѣлна област на стопанството, ние трѣбва да знаемъ резултатитѣ. Всѣка година отъ упражнението на фонда за желѣзницитѣ трѣбва да знаемъ въ какво положение сѣ тѣ достигнали, какво имъ трѣбва, за да бѣдатъ довършени. Ние трѣбва да знаемъ сѣщо до какво положение сѣ достигнали скотовѣдството, земледѣлието, общественитѣ осигуровки и всичко.

Последнитѣ думи, съ които свършвамъ, сѣ: изказвайки нашето мнение по отношение упражнението на нашитѣ фондове, ние трѣбва да искаме утрешния день да ни се даватъ и доклади за състоянието на фондовѣтъ и за добититѣ резултати. Тогава само ще можемъ да упражнимъ нашето право на контролъ — което е главната задача на народния представителъ. И ако ние въ Народното събрание усвоимъ тая система, по-малко речи ще имаме, повече конкретни случаи ще разглеждаме, повече знания ще имаме, повече внимателностъ отъ чиновницитѣ и министритѣ и повече загриженостъ на Народно събрание и правителство ще имаме, и ние ще добиемъ резултати.

Председателъ: А. Ц. ЦАНКОВЪ

Подпредседателъ: Д-ръ Б. ВАЗОВЪ

Секретаръ: Н. ТЪРКАЛАНОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

СЪДЪРЖАНИЕ

Стр.	Стр.
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: Савчо Ивановъ, Боню Колевъ, Петъръ Гаговъ, Христо Баралиевъ, Желю Тончевъ, Христо Мариновъ, Григоръ Реджовъ, Славчо Дръновски, Кузманъ Куневъ, Милко Бечевъ, Цвѣтко Цвѣтковъ, Теодоси Кънчевъ, Петъръ Миновъ, Петко Петковъ, Йосифъ Марулевъ, Христо Стояновъ, Георги Губидѣльниковъ, Вълчо Даскаловъ, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Трифонъ Ерменковъ, Александъръ Хитриловъ и Радко Начевъ	395
Телеграми:	
1) отправена отъ председателя на Народното събрание до председателя на ромънското Народно събрание, съ което изказва съболезнованията на Народното събрание, по случай смъртта на ромънския кралъ. (Прочитане)	395
2) получена отъ председателя на ромънското Народно събрание, съ която изказва благодарностъ за изказанитѣ съболезнования по случай смъртта на ромънския кралъ. (Прочитане)	395
3) отправена до председателя на ромънския Сенатъ по сѣщия случай. (Прочитане)	395
4) получена отъ председателя на ромънския Сенатъ, съ която изказва благодарностъ за изказанитѣ съболезнования по случай смъртта на ромънския кралъ. (Прочитане)	395
Законпроекти:	
1) за даване премии на държавнитѣ служители отъ Строителния отдѣлъ при Главната дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата (Трето четене)	395
2) за измѣнение на таблицата, приложена къмъ закона за лова (чл. 8) (Трето четене)	395
3) за измѣнение и допълнение на закона за извършване водопровода Рила — София и закона за водоснабдяване на безводния Дели-Орманъ. (Второ четене)	395
4) за отпущане народна пенсия на семейството на починалия бившъ министъръ на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството Янко Стоянчовъ (Първо и второ четене)	396
5) за измѣнение и допълнение на чл. 13 „а“ отъ закона за общинския налогъ (Първо и второ четене)	396
6) за бюджета на разнитѣ фондове за 1927/1928 финансова година (Второ четене — докладване и разискване)	396
Дневенъ редъ за следующето заседание	412

Г. г. народни представители! Азъ малко повече продължихъ. Свършвамъ съ заявлението, че фондовѣтъ, могатъ да дадатъ резултатъ, ако се приложатъ мѣрцитѣ, които опитътъ ме е научилъ, че трѣбва да бѣдатъ приложени, ще се систематизира работата, и ще се постигнатъ по-добри резултати. Ако се изпълни едното и другото, ще може да се види тѣхната полза въ известни области, за да можемъ да искаме отъ правителството утрешния день да усили кредита на временнитѣ фондове, за да могатъ да минатъ отпосле въ областта на историята, като се освободи и бюджетътъ на фондовѣтъ, и редовниятъ държавенъ бюджетъ отъ тѣхната тежестъ.

Азъ одобрявамъ бюджетопоекта за фондовѣтъ, тъй както е представенъ, и ще гласувамъ за него. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Следующиятъ ораторъ е г. Дръновски. Той ще говори въ понеделникъ.

Моля да присметете за понеделникъ следния дневенъ редъ:

Трето четене законопроектитѣ:

1. За измѣнение и допълнение на законитѣ за водопроводъ Рила — София и безводния Дели-Орманъ.

2. За отпущане народна пенсия на семейството на починалия бившъ министъръ на общественитѣ сгради и пр. Янко Стоянчовъ.

3. За измѣнение и допълнение на чл. 13 „а“ отъ закона за общинския налогъ.

4. Второ четене законопроекта за бюджета на разнитѣ фондове за 1927/1928 финансова година (Продължение разискванията).

Доклади:

5. На комисията по провѣрка на изборитѣ и

6. На прошетарната комисия.

Които приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣжа. Болшинство, Събранието приема.

Следующето заседание ще бѣде въ понеделникъ.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 10 м.)